

Van de

G I C H T E,

ofte

F L E R E C Y N.

1. Benaminge in verscheyde Talen,
2. Beschrijvinge,
3. Onderscheyt,
4. Inwendige Oirsaken,
5. Uytwendige Oirsaken,
6. Ken-teykenen,
7. Voor-teykenen,
8. Middelen om voor te komen,
9. Middelen om te genesen,
10. Maniere van Leven.

WY hebben het Menschelicke Lichaem verdeelt in Hooft, Borst, Buyck, ende uysterste Lidt-maten, te weten Handen, ende Voeten. De Sieckten van de drie eersten, zijn in de drie voorgaende Boeckken beschreven: soo datter nu alleen overigh blijft, oock aen te wijzen, waer de uysterlicke Lidtmaten mede gequelt werden. Sulcx is de plage, die na deselvighe by de Grieccken, en Latijnen *Arthritis, Articulatorum dolor*, ofte *morbus, en Articularis*, ofte *Articularius morbus* genoemt wert: gelijk van de Barbaren *Arthetica*, en daer van by sommige onder ons, *ARTICKE*; (welcken toe-gedrongen naem sommige oock lesen by *Hippocr.* en *Cicero*, gelijk *Poësius* aenwijst in *Oecon.* doch tegen den gedruckten text; als mede tegen reden) maer meest *GICHTE, FLERECYN*, ofte *FLEDERCYN*. De Barbaren geven het oock den naem van *Gutta*, het welck in Latijn een drop beteyckent, gelijk ofte de stoffe drops-gewijse op de Lidtmaten leecte; het welck de Spaengiaerts navolgen met haer *Gota*, en de Françoisen met *Goutte*; en daer op liet oock het Hoogh-duytsch *ZITPERLE*, dat de vochtigheydt in de leden zippert. De Italianen houden beyden de Benamingen *Arthetica*, en *Gotta*. De natuyrlicke History-schrijver *Plinius* verhaelt in sijn 26. boeck op 't 10. capit. hoe dat niet alleen ten tijde van de voor-ouders, de Gichte selden pagh te komen: maer oock op sijnen tijdt, deseldevremt was. Want, seyt hy, indiense van oudts in Italyen ware bekend geweest, sy zoude een La-

tijnschen naem gevonden hebben. Dan die reden en gaet niet vast; alsoo de meeste Sieckten in Italyen, en elders de Grieccksche namen hebben behouden: en dat oock den ouden *Cato* in sijn boeck van de Lant-bouwinge, een genees-middel beschrijft voor de *Schiatia*, wiens woorden zijn, *Vinum ad Ischiacos sic facito, &c.* En met het selvige woort werden de Gichtige oock beteyckent by *Agellius* 4. Noct. *Attic.* 13. en daer na by andere.

2. De Gichte is Pijn in de Vliesige deelen der *Gewrichten*, die met *Poosen* gemeeneelick weder komt, bestaende uyt *Toevloeyingh* van een *scherpe*, en *sulvige rochthigheyt*. Dese Beschrijvinge sullen wy wat nader gaen ondersoecken.

Thomas Minadous berispt de gene, die de Gichte beschrijven, ofte het *genus* stellen *Pijn* te wesen, ende wil het selve hebben de moeyelicke *Beweginge*, om dat de *Pijn*, insonderheyt in 't *scheyden*, daer altijd niet by en is, maer wel het verhinderen in de *Beweginge*. *Franciscus India* meent oock, dat dese Sieckte in de Beschrijvinge qualick genoemt wert *Pijn*, als een *Toeval* zijnde, en bepaecte met *Sinckinge*. Maer hy mist. Want de *Sinckinge* en is de *Gichte* niet, maer wel de *oirsaek*. Ende het is wel gebruyckelick onder de *Genees-meesters* in *Gebreken*, daer de *Sieckte*, ende *Toevallen* by een komen, deselvige den naem te geven na het *Toeval*, dat meest pranght, en de *Siecken* aldermoeyelickst valt, gelijk *Pleuris*, ofte *Zuide-pijn*, dewijl de *Siecken* daer meer over klagen, als over de *ontstekinge* van het *Borst-vliesch*.

Wy hebben de *Gicht-pijn* ghestelt met *poosen* dickwils wederom te komen. Want den aert van dese *Sieckte* is soo hartneckigh, dat als sy eens yemant besocht heeft, den seldsen seer lichtelick weder komt besoecken, als 't oock datse somtijts eenige maenden achter blijft, ende haren waert schijnt vergeten te hebben.

Dese *Sieckte* beslaet de *Gewrichten*, en, alsoo sy groote *Pijn* verweckt, dienvolgende de *Gevoelicke*, ende *Zenuachtige*, ofte *Vliesige deelen* der selviger. Want dewijl de *Zenuwen*, ende *Vliesen* het rechte

werck-tuygh zijn van 't Gevoelen, soo moet nootfakelick volgen, dat daer Pijn is, foodanige Deelen beschadicht werden: waer onder mede behooren de Vliesige banden. Want al is 't, dat *Galenus* schrijft, alle Banden sonder gevoelen te wesen; soo blijkt nochtans uyt het steken, ende selfs uyt de Gicht, datse gevoelen hebben. En de reden, die by-gebracht wert, dat de Mensch geftadig met Pijn soude gequelt zijn, indien de gevoelende Banden geftadigh tegens de harde Beenderen zoude stooten, en heeft niet veel om het lijf. Want die Gewrichten zijn van Nature soo wel gestelt, en bewaert, dat sy daer van geen noot hebben. Wy vatten alle daegh met onse Handen, wy wandelen met onse voeten, in welke Leden veel Banden, Zenuwen, ende Vliesen zijn, ende daer en wert even-wel door de Beweginge geen Pijn verweckt. Vorder, dat dese pijn haer meerder openbaert ontrent de Gewrichten, als op een ander plaets, daer van is desereden: te weten, dat de Aderen, en Slagh-aderen haer van de Scherpe vochtigheyt hier in een nauwe, en besloten plaetsche onlastende, aldaer rontsom, als omcingelt, blijft steken, daer sy in andere plaetschen vryer, ende ruymmer loop heeft.

Onsen ouden Genees-meester *Galenus* schrijft 6. *Aph.* 49. ende 10. *sec. loc.* 2. & 6. dat de Gichtige vochtigheden in 't hol van de Gewrichten vloeijen, ende aldaer de Beenderen met geweld van malkanderen gedrukt wierde; by exempel die de Gicht in de Knye hadde, met staen de Pijn verminderde. Want alsoo zoude het uyttrecken verminderen, ende de invloeyende vochtigheyt te rugh gedreven werden, (even-eens gelijk de gene, die met Hooft-pijn door op-slijgende Dampen gequelt zijn, verlichtinge voelen, als sy een doeck vast om haer hooft binden) ende dan zoude oock geraden wesen; in het beginsel de Beenderen soo nauw te vereenigen, datter niet tusschen beyde konde schieten: maer de Ondervindinge betoont, dat foodanige Middelen gantsch niet en helpen, dan wel meerder Pijn aen-brengen. Daerom zoude ick het houden met den meerder-gemelten *Fernelius*, (die oock gevolgt wert by *Placius*, *Stegobius*, *Spiegelius*, *Somertus*, ende veel andere) stellende de plaetsch in de Banden, ende Vliesen, de welke de Beenderen aen malkander hechten, wanneer sy van eenige Scherpe vochtigheyt door-zijpt wor-

den. Sulcks blijkt mede, door dien de Pijn, als het Lidt maer even wert aen-gerocht, terstondt vermeerdt: als oock deswackigneydt, moeyelicke bewegingen, ende somtijds foodanige slappigheyt, dat het komt te reken. Dit gevoelen wert evenwel by veele tegen gesproocken (als onder andere by *Trincavellius*, *Dureius*, *Costeus*, *Minadous*, *Mercator*) en dat van *Galenus* verdedicht. Wy fullen mede haer Redenen by-brengen, ende beantwoorden. Voor eerst treckense tot haer voordeel de 49. Kort-bondige Spreucke van 't 6. boeck, alwaer *Hippocrates* schrijft, dat de Gichte niet op en hout voor den veertighendag, ende dat de in-gevloeyde Vochtigheyt niet eerder verdreven en wert; als stekende in een plaetsche, die weynigh wermte heeft: derhalven indien de selve was in Vleysige, ofte Bandige deelen, daer veel Aderen zijn, lichtelick soude konnen verdreven werden. Ten tweeden, willen sy haer gevoelen daer mede beweerden, dat door het vloeyen van de Vochtigheyt in de holte van de Gewrichten, de Beenderen van een wijcken, ende alsoo door uyt-recken van de Banden, en Vliesen foodanigen Pijn verwecken. Ten derden, dat door het bewegen van 't Gewricht de Pijn vermeerdt. Ten vierden, dat de Pijn van binnen gevoelt wert, eer datter van buyten eenige swellingh komt; ende dat *fulcx* eerst geschiet, als de Vochtigheyt haer van binnen nae buyten begeeft. Ten vijfden, dewijl tusschen de Gewrichten altydt Slijmerige vochtigheyt van nooden is, om haer hardigheyt te versachten, ende de beweginge te lichten, soo soude de selvige lichtelick aldaer te veel konnen vallen; verdieken, ende tot kalek gebracht werden. Dese Tegen-werpingen zijn wel te weder-leggen. Want belangende 't eerste, dat de Vochtigheyt in de Gichte dickwils langhsaem verdreven wert, daer van en is de oirfaeck niet, dat de selve steekt in de holligheyt van de Gewrichten, maer in foodanige plaets, daer luttel bloet, en wermte is; en de Vochtigheyt selve oock veeltijts onbequaem valt, om ras verdreven te werden. Behalven dat *fulcx* oock niet altyt en gebeurt, maer verdwijnt dickwils in korte tijt; te weten; wanneer de selvige weynigh is, ende bequame Middelen aengewent werden. Daer-beneffens en verweckt dese Sieckte geen Pijn, om dat de Gewrichten reken, ende de Beenderen van malkander wijcken: maer om dat de scherpe Vochtigheyt zijpende in de Vliesige deelen, de selvige bijt, en uyt-reckt. Ten derden, en vermeerdt de Pijn niet, als het Lidt beweegt wert; om dies wille de Vochtigheyt in de holte van 't Gewricht steeckt: maer om dat de Vliesige deelen, het Gewricht omvangende, die al te voren gerecke waren, door de beweginge noch meerder reken. Het vierde en gaet mede niet vaster; Wel is waer, datter gemeenlick in 't beginsel geen, ofte weynigh geswel en is, en dat ondertusschen groote Pijn van binnen gevoelt wert, de welke komt te versachten, wanneer het

het L
om d
gevo
ende
ge
len
door
alser
buyri
Pijn
sprey
dat c
zijnde
gefet
pijn,
Sinck
dan d
ende
het vi
pigh
van h
Omge
selven
brach
hiet
Ga
tot he
tighe
in die
niet d
Spier
leen d
ginge
haer g
lick n
Plein
3.
lenus,
daer t
mede
rentim
Lantini
eerste
Mina
Gomg
Deel
heeft
ten, v
met d
de Ba
wert.
1. Ep
de her
end
Ch
Gric

het Lidt van buyten swelt. Dan sulcx en geschiet niet om dat de Sinckingen tusschen de Beenderen (die geen gevoelen en hebben) der Gewrichten gevallen zijn, ende dan na buyten schieten: maer om dat de Sultige vochtigheyt op de Vliesige, ende gevoelicke deelen van de Gewrichten eerst neder stort, ende aldaer door haer scherpigheyt Pijn verweckt: maer daer na, alster een deel van die Vochtigheyt door het nabuygh Vleysch verspreydt werdt, dan versacht de Pijn; alsoo de selfde over meerder plaetschen verspreyt zijnde minder kracht heeft, gelijk mede, om dat de Vleysige deelen, als sacht, ende gemoedigh zijnde, met minder Pijn kunnen spannen, ende uitgefiet werden. Sulcx siet men dagelick in de Tant-pijn, die in 't eerste seer hevigh is; te weten, als de Sinckingen op de Tandē, en haer Zenuwen vallen: dan daer na, wanneer een gedeelte in 't Tant-vleysch, ende de Koon verdeelt werdt, komt te versachten. Wat het vijfde, en laefte belanght; wy hebben wijtloophigh genoeg bewesen in het 21. capittel n. 2. en 3. van het 3. boeck des Tweede Deels van den Schar der Ongesontheit, dat de Slijmerige vochtigheyt by haer selven geen stoffe en is om tot kalck te konnen gebracht werden, en is derhalven by *Costeus* op *Avic.* hier te vergeefs by-gebracht.

Galenus is nu beantwoort op het eerste; wy komen tot het andere, te weten, waerom die scherpe vochtigheyt, sackende op de Gewrichten, geen Treckinge in die Lidt-maten en verweckt? Dereden is, om dat niet de Zenuwen selve, van wegen zy het bewegen de Spieren toebrengen, beschadicht en werden; maer alleen de Vliesen, ende Vliesige Banden, die de Bewegingen niet en veroirsaken, ende derhalven, al valt op haer groote Pijn, geen Treckinge en verwecken, gelijk men sulcx oock merckelick bevint in Tant-pijn, Pleuris, Colijck, ende diergelijcke.

3. De Gichte is een algemeene sieckte, seyt *Galenus*, over alle de Gewrichten; waerom *Avicenna* daer toe oock brenghet Hals, en Rugh-pijn, het welck mede gevolght wert van *Mauh. de Gradibus*, *Nic. Florentinus*, ende *Fr. Pedemontanus*. De selve werden van *Janinius* genoemt *Collagra*, ende *Dorsagra*, ende het eerste, om enckel Griex te hebben *Trachelagra* van *Minadous*, het andere *Rachisagra* van *Paré*, die oock *Gomagra* van de *Knye*, ende andere namen van andere Deelen by-brenghet. Dan het ghemeen ghebruyck heeft maer drie Grieksche namen behouden, te weten, van de Pijn in de Handen, Voeten, ende Heup, met de namen *Chirogra*, *Podagra*, ende *Ischias*, by de *Barbaren Scharica*, het welck van ons gevolght wert. Met de twee eerste speelt de *Poet Martialis* 1. *Epig.* 99. seggende van een die voor recht was, ende het *Podagra* (dat is soo veel als Voet-greep) hadde, ende niet wel en betaelde, dat sulcx was het rechte *Chirogra*, als of men *Hant-greep* seyde, volgeas de Grieksche benaminge.

Lrigat, & Podagra Diodorus Flacce laborat:
Sed nil parvo porrigit, hac Chwagra est.

Dese twee gaen wel te samen, ghelijck *Suetonius* oock schrijft van den Keyser *Galba*, hoe sijn Handen, ende Voeten soo krom getrocken waren, dat hy geen schoenen konde aen-lijden, noch geen brief op-doen, ofte vast houden. Jac het komt oock wel soo verde, dat de drie laeft verhaelde soorten van Gichte in een Lichaem malkander gefelschap houden. En van den Keyser *Augustus* verhaelt de gemelde *Suetonius*, dat het gebreck in Heup, Dye, en 't sijncker Been, hem dickwils krepel maecte. Van dit mangel schrijvende *Herodes* in sekeren brief, aen-gemerckt by de Grieksche *Pbilostratus* in 't eerste boeck van het leven der *Sophisten*: Als ick Eten moet, seyt hy, en hebbe ick geen Handen. Moeter Gegaen zijn, ick en hebbe geen Beenen. Moeter pijn geleden wesen, dan zijnder Handen, ende Beenen.

4. By den Arabischen *Avicenna*, ende vele andere Geneef-meesters, wert de Oirsaek van alle Pijn gestelt te wesen Ongematigheyt, en Scheydingh van 't gene vereenicht, ende valt is. Dan de Oirsaek is maer een, te weten de Scheydingh, ofte Reckingsh van de Gevoelicke deelen; ende als al de Ongematigheyt Pijn verweckte, sulcx moeste sy doen door het scheyden, ofte uyt-recken van foodanige deelen, gelijk my gedenckt ons geleert te hebben den hoogh-geleerden Heere, *Doctoor Everhard van Vorst*, Professor te Leyden, als hy in 't jaer 1614. *Alex. Trallianum* uytleyde. De wel verfochte *Doctoor Govert vander Steegh*, geboortigh van Amerfoort, ende Geneef-meester van Keyser *Rudolf de 2.* schrijft 15. *Med. pract.* 12. verwondert te wesen, (waer op mede staet *Costeus* in *Avicem. tr.* 2. lib. 3. *Fen.* 22. *cap.* 5.) waerom veele (onder de welcke de meerder-gemelte *Fernelius* oock is) ontkennen, dat de Gichte van een naecte Ongematigheyt zoude komen, dewyl onder tusschen niemant van de selvige en ontkent, dat van Koude, en Drooghe in een gevoeligh deel Pijn verweckt wert. Want de Sinckingen, schrijft hy, en geschieden niet alken op de Gewrichten, door het Invloeyen van Vochtigheyt; maer oock door de naecte Hoedanigheyt, het zy heete, koude, ofte drooge. Jac het is gemeen dat de Deelen, die te heet, ofte te kout zijn, allencxkens foodanigen Vochtigheyt vergaderen, de welcke niet anders, als de gene, die invloeyt, spannen, bijten, ende in-eten kan; gelijk oock dickwils vernomen wert groot Pijn in de Gewrichten, sonder geswel, beswaerlick gevoelen, ofte veranderinge van verwe, die by een yegelick gebouwen werden voor teyckenē, datter geen Vochtigheden by en zijn. *Fernelius* om niet te seghen de sijne te verlaten, Al is 't, seyt hy, dat de Pijn somtijds overkomt sonder merckelick geswel, so schuytler niet-te-min een weynigh dunne Vochtigheyt. Hy en verstaet niet, dat de Gichte gantsch sonder Geswel zoude wesen, dan daer van kan het gesicht, ende gevoelen oirdelen; en by staet nae een

Vochtigheyt, die by geen Teycken wert aangewesen, behalven dat oock by de Genees-meesters een weynigh Vochtigheyt, de welke nootzakelick moet volgen op de Ongematigheyt; weynigh in achtginge komt, &c. Op dese redenen antwoordt gevende, seggen wy voor *Fernelius*, niet te ontkennen, dat oock van een enckele Ongematigheyt Pijn in de Gewrichten kan verweckt werden: maer niet foodanige, die voor Gichte te rekenen is; dewijl niet alle Pijn in de Gewrichten juyft voor Gichte behoort gekeurt te wesen, maer alleen foodanige, de welke mer de keuren, hier beschreven, over een komt. Op dit stuck staet een aenmerkens waerdige plaats van *Galenus*, die wy hier zullen by-brengen uyt sijn Wtleggingen op de 16. Kort-bondige Spreucke van *Hippocra.* in 't 3. boeck. *Wanneer*, seyt hy, ten al te Drooge ongematigheyt de Vochtigheyt der Gewrichten verteert, daer op volght een trage Beweginge, somtijts oock Pijn: maer die en is voor geen Gichte te rekenen, 't en zy yemant alle Pijn in de Gewrichten alsoo wilde noemen, het welck nochtans *Hippocrates* selven niet gedaen heeft, schrijvende 2. Epid. dat de gene, die in bongers-noot Pluck-zruchten aten, swacke beenen krygen. Ende die door het gebruyck van Erven, Pijn in de Knye ontsingen, en noemt by niet Gichtige, maer Knye-pijnigh. Welcke plaatsch alleen genoegh zy in plaatsch van vele, die wy zouden uyt denselven *Galenus* kunnen aenwijzen. Dat Doctoor *vander Steegh* by-brengh, hoe een naecte Ongematigheyt oock Sinckingen kan verwecken, sulcx en ontkennen wy niet; maer dan rekenen wy de selvige onder de voorgaende Oirsaken; ende noch geen Gichte te maken, voor al-eer de ingesoncken Vochtigheyt in de gevoelicke Deelen der Gewrichten zijpende, en deselvige spannende, ende prickelende, hevige Pijn verweckt. *Vander Steegh* voeghter noch by, datter dickwils Pijn in de Gewrichten is, sonder eenigh uysterlick Geswel, gelijk nochtans de Sinckingen gemeenlick veroirsaken. Tot antwoordt dient wederom, dat asser geen vergaderingh van Vochtigheyt en is, de Pijn, die in de Gewrichten zoude mogen wesen, voor geen Gichte te houden en staet. Behalven datter oock wat weynige, ende dunne Vochtigheyt kan schuylen, sonder merckelicke Swellinge (gelijck in Zijde-pijn, Tant-pijn, en diergelijcke) insonderheydt als daer een Quaetardigheyt by komt, de welke dappere Pijn verweckt. Want dat de Gichte niet alleen door bekende Hoedanigheyt, maer oock uyt verborgene, ende vergiftige, haren oirspronck treckt, werdt met twee exempelen wel aangewesen by den Koninghlicken Heel-meester *Paré* in 't 17. Boeck op 2. Capittel, hoe-wel daer tegen streven de gemelte *vander Steegh*, en den Hooghduytschen Doctoor *Sennertus*.

De naeste Oirsaek van de Gichte, wert by de Oude Genees-meesters gestelt in de vier Vochtigheden, die in het Bloet zijn, wanneer eenige van de selve uyt de Aderen, gelijk by sprinck-vloet het water uyt de

rivier, overvloeyen. De Prince onder de selvige *Hippocratus*, in sijn boeck van de Inwendige gebreken, schrijft, dat de Gichte veroirsaeckt uyt Bloet, het welck in de Aderkens door Gal, en Slijm bedorven is. De naeste in aensien, *Galenus*, stelt (in sijn thiende Boeck van het Mengelen der Genees-middelen na de plaetschen) de Oirsaek in Bloet, maer meest in Slijmerige vochtigheyt, daer wat Gal onder vermenght is. Dit wert van d'andere Griekische Genees-meesters nagevolght; als mede van de Arabische, en meest van alle de Nieuwe; opnemende (gelijck geseyt is) al de vier Vochtigheden tot oirsaek van de Gichte, uyt reden, dat de Swellingen verscheyden geverwet, de Pijn, en andere Toe-vallen oock verscheyden zijn, dat oock de Wtkomst niet even-eens uyt en valt, ende de maniere van genesen bysonderlick nae de bysondere oirsaecken moet gestuyrt werden. *Costasus* verhaelt op *Avicenna* gesien te hebben, hoe een die mer *Podagra*, ofte Gichte in het Been gequelt was, door raet van den Genees-meester in 't Been gebrandt werde, ende datter veel Swarte vochtigheyt uyt liep, waer op de Pijn volkomentlick stilde. Alsoo, schrijft hy, bevint men alle daegh, wanneer de Slijmerige, Galachtige, ofte Brune vochtigheyt door Af-drijvende middelen geloofst, ofte het Bloet door Ader-laten vermindert werdt, dat alsdan de Pijn ofte geheel over gaet, ofte altydt soo hevigh niet aen en houdt. Maer dese redenen en bewijzen niet genoegh het gene sy voor hebben. Want al is 't, dat nae overvloed van bysondere Vochtigheden de selvige in de Gewrichten kunnen vloeyen; soo en zijn even-wel die geen Oirsaek van de Gichte; maer werden alleen van de Sultige Wey (die wy terstont zullen aenwijzen) mede gevoert, ofte door de Pijn in-getrocken. En dat die Vochtigheyt, de welke het geswel maect, eygentlick de pijn-makende Stoffe niet en is, blijkt daer uyt, dat in 't beginfel, al-eer 't Lidt swelt, de meeste pijn is, en dat de selve mindert, wanneer haer de swellinge openbaert. Daer benevens en is dit gevoelen niet waerschiynelick, dewijl vele, die mer overvloed van Bloet, ofte quade Vochtigheden beladen zijn, even-wel met de Gichte niet gequelt en werden.

Om de sake wel te ontleden, soo zullen wy gaen door al de Vochtigheden, beginnende van de Suuyverste, de welke eygentlick den naem van Bloet heeft. Dese en kunnen wy niet aen-nemen voor oirsaek van de Gichte, dewijl het Bloet, zijnde de schar, ende behoudenisse van ons leven, ende dien volgende alle Deelen noodigh, niet lichtelick in grooter menigheyt gedreven werdt na een bysonder Deel, insonderheydt 't gene Zenuachtigh is, ende derhalven weynigh gemeenschap met het Bloet heeft. En als her al nae de Gewrichten geschoven werde, dewijl het een lichte, ende malse vochtigheyt is, soo en zoude soo groote, ende scherpe Pijn niet kunnen ontstaen.

Daer-en-boven, by aldien de Gichte besont uyt Bloet,

Bloet
de G
lichte
seyd
ib. d
Swet
decler
de fon
niet e
Dient
plact
daer u
te gef
niet al
oock l
welck
ende d
ven en
niet ge
derwo
Zenuw
lijck o
maeck
lick or
Me
gelijck
der D
de ma
om fo
wecke
niere v
en ste
tighed
niet G
nimm
nelick
ven no
is, dat
wecke
daer h
voor d
niet al
maer o
om te c
de Ge
en der
Swerin
ken, da
wricht
achteg
den va
gonden
tot Sw
deel
even-w
haelt 3

Bloedt, soo zoude waerschijnlijk de Swellingen in de Gichte door-sweeren, dewijl geen Vochtigheydt lichter in Etter verandert, als het Bloedt. Hier op seydt Doctor *Seidelius*, in sijn boeck van dese Sieckte, 42. dat de toevloeyinge van Bloet geen Etter, ofte Sweeringe en doet groeyen, als alleen in Vleyfige deelen. Ende alsoo de Gewrichten zenuachtigh, ende sonder vleysch zijn, soo besuyt hy daer uyt, dat sy niet en kunnen ontfeken; ende tot sweringe geraken. Dient tot antwoordt: Dat wel het Bloedt in koude plaetsen soo licht niet en kan ontfeken, als in warme; daer uyt even-wel niet en volght, sulcx nimmermeer te geschieden. Behalven noch, dat de Gewrichten niet alleen en bestaen uyt Zenuachtige deelen, maer oock bekleet werden met Vleysch, en Spieren, in de welke het Bloet-sackende, lichtelick Ontfeking, ende daer op Sweeringe kan veroirsaken. Daerenboven en moeten de Zenuachtige, ofte Vleysige deelen niet gerekent werden, de Ontfeking gantsch niet onderworpen te wesen; dewijl den oirspronck van de Zenuwen, te weten de Herffenen, en haer Vliesen-gelijck oock het Buyc-vlies (het welck dan *Pleuris* maect) ende andere Vleysige deelen, dickwils swaerlick ontfeken.

Meerder reden schijnter te wesen voor de Gal, als, gelijk *Galenus* seyt in 't 5. boeck van het Gebruyck der Deelen op 't 5. cap. zijnde dapper scherp; bijtende, en afschrapende, derhalven oock alderbequaemst om soo scherpe Pijn, gelijk in de Gichte is, te verwecken. Waer by dickwils komt een Verhittende maniere van Leven, Schrale gestaltenisse des Lichaems, en sterke Oeffeninge, die allegader Gallachtige vochtigheden voort-brengen. Dan dewijl alle Gichtige niet Galachtigh van aert en zijn, en het Pijnelick deel nimmermeer geel uyt en staet, soo en is niet waerschijnlijk, dat dit gebreck zoude uyt Gal ontslaen. Behalven noch, dat de Gal, gelijk *Capivaccius* seyt, so scherp is, datse eerder Sweringen, als Swellinge zoude verwecken. *Campalonus* gaet hier tegen, op het 8. cap. daer hy reden-kavelt tegens *Trincavellius*, en geeft voor, dat hier geen Sweringe en valt, vermits daer toe niet alleen vereyscht en wert scherpe Vochtigheydt, maer oock, dat de selvige trest een bequame plaetsch, om te doen sweren, gelijck geen en zoude zijn ontrent de Gewrichten, als allegader hart en droogh zijnde, en derhalven niet wel van Scherpe vochtigheydt tot Sweringe te brengen. Dan hier staet mede aen te merken, dat, gelijk hier voor oock aengeroot is, de Gewrichten niet alleen en bestaen uyt Drooge, en Zenuachtige deelen, maer dat de selve om-vangen werden van Spieren, zijnde Vleysigh, en Sacht, dien volgenden oock bequaem om door scherpe Sinkingen tot Sweren te komen. En al is 't, dat de Vliesachtige deelen niet lichtelick en sweren, soo en gaense daer even-wel niet gantsch vry van, gelijk *Fabricius* verhaelt 3. Olf. 20. van de Mont der Mage, en ick dick-

wils bevonden hebbe in de Dermen der gener, die van den Rooden-loop gestorven waren.

Den Arabischen *Avicenna* schrijft, dat de Gichte selden wert veroirsaeckt door *Melancholy*, ofte Swarte gal; dan de Grieckse *Trallianus* stelt die Vochtigheydt benevens de andere, gelijk oock doen onder de Nieuwe, die hem volgen. Dan 't en is niet waerschijnlijk, dat een dicke, en grove Vochtigheydt so lichtelick door nauwe wegen op de Gewrichten zoude sacken.

Wy komen tot de vierde Vochtigheydt die in 't Bloet is, te weten de *Pituita*, ofte *Slijmerigheydt*. De meerder-gemelte *Fernelius*, nae dat hy geleyt hadde 5. de Part. Morb. & Symp. 18. de naeste Oirsaeck van de Gichte soo verscheyden niet te wesen, als beschreven wert (gelijck nochtans tegens hem zoeken te beweren *Gorræus*, *Costæus*, *Mercatus*, *Dareus*, *Minadous*, en verscheyden andere) en dat de selvige nimmermeer haren oirspronck treckt uyt Bloedt, Gal, ofte Swarte Gal, maer alleen uyt Slijm, ofte Wey; en dat het onderscheyt van de Gichte qualick genomen wert na de verscheydenheydt van de Vochtigheden, waer uyt de eene Gichte heet, de andere kout zoude wesen; keurt de selve allegader koudt te zijn, en uyt Koude Vochtigheydt haren oirspronck altijt te trecken. En wat belanght de Roodigheydt, en Hitte, die hier somtijds toe-slaet, daer op seyt hy, de selvige niet te komen eygentlick door de Sieckte, maer door de strengigheydt van de Pijn, dewelcke daer benevens oock al-te-met Koortsche verweckt, insonderheydt in Lichamen, die heet, en bloet-rijck zijn.

Hier op dient tweederley antwoordt. Voor eerst, dat *Fernelius* ongelijck heeft, de Oirsaeck van de Gichte te stellen in Slijmerige en Koude vochtigheydt; ten anderen, dat aengenomen kan werden, wel uyt geleyt zijnde, de selvige uyt Wey te bestaen.

Wat het eerste aengae: Dewijl de Gichte schierlick overvalt, en de Vochtigheydt de selve verweckende van selfs, ofte door middelen te rugge keert, dat en kan koude Slijmerigheydt, als tot de beweginge onbequaem zijnde, niet doen, en dien-volgende de Gichte niet veroirsaken. Behalven dat de Slijmerigheydt van Naturen de Gewrichten altijt, als noodigh zijnde, by is, om de selvige glat te houden; sonder nochtans haer eenige Pijn aen te brengen. Daer-en-boven geven oock de andere Teyckenen, gelijk scherpe Pijn, en grooten Brant geen Koude, maer wel hitte te kennen. En 't gene *Fernelius* seyt, dat de Roodigheydt, Brant, en Koortsche alleen door de Pijn verweckt wert, oordeelen *Trincavellius*, *Minadous*, en *Spiegel*, noch niet reden, noch met ervarentheyt over een te komen: want dat de Gichtige dan de meeste Pijn hebben, als haer noch geen Roodigheydt, ofte Gelwel geopenbaert en heeft, en dat de Pijn begint te minderen, als het Lidt van buyten aen 't swellen komt; dat oock, by aldien de Pijn de voornaemste oirsaeck van het swellen was, sulcks

fulcks zoude geschieden in de meeste Pijn, daer men in tegendeel bevint, met het swellende de Pijn te verminderen, de Pijnelicken oirfaeck nae buyten gedreven zijnde. Sy voegen noch daer by, hoe men dickwils fiet, dat, aler men groote Pijn in de Gewrichten begint te voelen, de naeste Aderen op-swellen, en root werden, waer op daer nae dan de Pijn vermeerderd, tot een seker teycken, dat de schadelicke, en pijn-makende Vochtigheden door die Aderen haren vloet hebben. Ick zal hier noch by-voegen, en beantwoorden 't gene voor *Fernelius* zoude kunnen by-gebracht werden, te weten, dat als de Gichtige vochtigheid haer beweeght, een Kouw, en Huyveringe over 't gantsche Lichaem komt. Dan sulcx en is geen seker teycken, dat de Gichte daerom zoude van Koude stoffe op-gelyt zijn, aengezien oock de Heete vochtigheden, wanneer sy door gevoelicke plaatschen beweeght werden, gelijk selver de heeste Koortschen, Huyvering, Beven, en Klapper-tanden, even als de Kouw, verwecken.

Wy hebben van elcke Vochtigheid in 't bysonder gehandelt: dienen nu noch beantwoordt de gene, die een mengel-moes uyt de selve maken. *Galenus*, *Forest*, *Spiegel*, en meer andere, stellen de naeste Oirfaeck van Gichte, in *Slijm*, en *Gal*, onder den anderen vermenght. Dan sulcks en is niet gelooflick, dewijl de Slijmerige vochtigheid onder *Gal* gemengt zijnde, der selvigers scherpigheyt zoude verloeten, en also wech-nemen de oirfaeck van de Pijn, die de *Gal* anders (nae haer oirdeel) zoude mogen aen-steken.

Even soo weynigh sluyt het gevoelen van den gemelten *Seidelius*, die *th. 38.* en *43.* voor de naeste Oirfaeck aen-neemt een mengsel van de vier Vochtigheden, met Winden. Wat de Vochtigheden belangt, die zijn nu beantwoort. Dat de Winden oock niet, als naeste Oirfaeck, de Gichte verwecken, blijkt daer uyt, dat alle de Siekten, die uyt Winden ontsaen, soo langh niet en duyren, als wel de Gichte by-blijft. En al is 't, dat de Winden somtijds eenige spanninge ontrent de Gewrichten mochten veroirsaken, so en is soodanige Pijn voor geen Gichte te rekenen.

Onder de Mengelaers is mede *Sachetus*, die in 't 12. capitt. de voornaemste Oirfaeck van de Gichte leyt op het Bloet, onder 't welke eenige onsfuyvere, ende vrede stoffe gemenght is. Stelt de selve noch *Slijm*, noch *Gal*, noch *Swarte Gal* te wesen, maer wat onsfuyvers, rauw, en ongekoockt, het welke ofte door sijn menighte, ofte door swackigheyt van natuerlicke wermt niet en heeft kunnen verdouwt, gescheyden, en uytgedreven werden. Dit rauw, en ongekoockt leyt hy noch nader uyt, als hy schrijft de Gichtige pijn niet te wesen, gelijk die van natuerlicke Vochtigheden verweckt wert; maer een vrede en bysondere, als byna voor-komt door *Bul-kruyt*, *Swavel*, *Aluyn*, *Salpeter*, of diergelijcke. Dit gevoelen en kan mede niet wel werden aengenomen, dewijl noch Bloet, gelijk aangewesen is, noch oock rauwe Vochtigheid de

Gichte by haer selve kunnen veroirsaken; 't en zy wy aen-nemen de naerder verklaringe, te weten, dat in die rauwigheyt eenige Sultigheyt verborgen is, de rechte stoffe van *Graveel*, en *Gichte*, waerom sy oock dickwils te samen gaen, en alleen verschillen, dar de Sultige stoffe in de Gewrichten, ofte de Nieren blijft stecken.

Van diergelijcke gevoelen is mede geweest den wonderbaerlicken *Paracelsus*, schrijvende in sijn 1. boeck van de *Wijn-steen tr. 14.* op 't 2. cap. dat de Gichte groeyt uyt *Zout*, het welck met het voedsel de Gewrichten toegevoert wert. Dit is oock gevolgt van den treffelicken Geneef-meester (die de oude, en nieuwe Geneef-konste der Alchymisten, konstigh met malkanderen gematight heeft) *Ioseph du Chesne*, ofte *Quercetanus*, in sijnen Raet voor de Gichte, en 't *Graveel*, alwaer hy de naeste Oirfaeck stelt in *Stenachigheyt* (als *Wijn-steen*) ofte *Zout*. En gelijk het een *Zout* scherper, bitterder, bitterder, ofte slapper, en laster is, dat daer uyt ontsaet de verscheydenheyt van de Pijn. Hierom prijft hy den gemelten *Fernelius* (het welck nu het tweede is, den selven hier voor aengeteyckent) dat hy alleen aen-gemerckt heeft, de Gichte haren oirpronck te trecken uyt *Weyige vochtigheden*, dat is, gelijk hy 't uyt-leyt, uyt *Sultigh loogh der Vochtigheden*. Maer *Fernelius* heeft even-wel, daer in ongelijck, dat hy geen onderscheyt en maect tusschen de *Slijmerige*, en *Weyachtige vochtigheid*, en dat hy stelt die *Wey* kout te wesen. Want al is sulcx, dat in die *Wey* veel *Water* is: soo heeftse oock veel *Zoute* scherpigheyt, waer in sy, van gemeen *Water* veel verscheelt. En soodanige *Wey*, die met een *scheppe Zoutigheyt* door-drongen is, en de gevoelicke deelen van de Gewrichten prickelt, en reekt, stellen wy de naeste Oirfaeck van de Gichte te wesen.

Staet nu noch te ondersoeken op wat plaesche de Gichtige stoffe groeyt, en door welke wegen de selve op de Gewrichten valt; waer in de Geneef-meesters mede niet over een en komen.

De meer-gemelte *Fernelius* schrijft sulcx van niemant volkomenlick ondersocht te zijn, en dat, door die onwetenheyt, de Gichte tot noch toe voor ongeneesslick verlaten, en genoemt is de schande der Geneef-meesters. De selvige gaet derhalven tegens het oude gevoelen, en berispt alle de gene van dwalinge, die meenen, dat de Vochtigheid van de inwendige deelen uyt-berst op de Gewrichten. Want, seyt, hy, hoe zoude uyt het *Ingewant*, en de innerlicke deelen, eenige Vochtigheid alleen door de Aderen drijven? ofte die even te voren onder het Bloet vermengt was, van daer door de mondekens der Aderen, slyver saeken in de Gewrichten? ofte als oock de Vochtigheid met het Bloet uytleeckt, waerom het selve, in de Gewrichten vergadert zijnde, geen Ontflekinge en zoude verwecken? Maer dat oock de rauwe Vochtigheden, die door andere wegen, als de Aderen, na de Gewrichten

ren loopt geen Gichte en verweekt. Want dat de rauwe Vochtigheden in de Ongedaenheit, ofte Slijmwater uyt het Ingewant in de Beenen, soo datse swellen, sackende, geen *Podagra* en maken. Derhalven, seyt hy, heeft de Gichte eenen anderen oorspronck, als uyt de inwendige deelen; en den selven stelt hy in 't Hooft, van het welke dunne, ende slijmerige Vochtigheid vloeyt op de Gewrichten. Daer toe en neemt hy niet de Heestenen, noch haer groeven, in de welke de vergaderingh is van de slijmerige Vochtigheid (alsoo de selve van buyten door de neus geloost wert, ofte door het gehemelt in de Borst, ofte Maegh sackt) maer de deelen buyten het Beckeneel, van de welke de overtolige Vochtigheid, door de kleyne Aderkens, even onder de Huyt, zoude afloopen in de Gewrichten.

Dit nieuw gevoelen van *Fernelius* werd by vele gevolgt, doch van geen weyniger berispt, te meerder, om dat hy het oude gantsch verwerpt.

Wat voor eerst belangt de klachte, die *Fernelius* doet over het oude gevoelen, al of het selvige Oirsack was, dat de Gichte voor ongeneeslick werde geoordeelt; daer op seyt *Sennertus*, sulcx in sijn nieuwe leere beter plaetsch te hebben, en meent dat de Geneesmeester, die den oorspronck van de Gichte alleen in 't Hooft zoude willen soecken, nauwelix immermeer de selfde zoude konnen genesen. De redenen van *Sennertus* zijn, Dat al wert wel eenige malende Pijn vernomen, door Weyachtige vochtigheid sackende van buyten het hooft, dat sulcx geen Gichte en is, alsoo de selve niet en valt op de Gewrichten, maer alleen blijft steken in de Spieren; maer dat de Vochtigheid, die de Gichte verweekt, geheel anders voor-komt, te weten, door mangel in 't Bloet, veroirsackt uyt een quade Maniere van Leven, ende swackheit des Ingewants, somtijts oock uyt Op-sloppinge van Stonden, ofte Speen; waer door het dan seyt hy, in de Aderen aen 't rijfen komende, gemeenlick by de Gichte een koortsche verweekt; ja de koortschen slaen somtijts tot een Gichte, en daer door geschiet het dat 't Water genoegh uyt-wijft van de bedorvenheit der Vochtigheden in de Aderen. Daerom gebiet *Galenus* 3. *Apbor.* 20. in geswellen, en Pijn der Gewrichten het binnenste van 't Lichaem te suyyeren, met de onsuyyere van de voornamste Deelen na de buytenste te drijven. En met bondige redenen en kan anders niet bewesen werden. Het welck dan alsoo zijnde, en dat de Vochtigheid, oirsack van de Gichte, haer in de Aderen, en Slagh-aderen onthoudt, soo en isser geen reden te geven, waerom die Vochtigheid nootdake-lick eerst in 't Hooft zoude op-trekken, voor eer datse in de Voeten zoude sacken, insonderheit, also daer een opene, en rechte weg is, waer heven de selve haer door de Aderen, en Slagh-aderen beweeght, en in de Gewrichten kan gevoert werden. En dat de Gichtige stoffe niet en sackt buyten de gemelte Vaten, maer bin-

nen de selvige, blijkt oock daeruyt, dat de Aderen der gener, die de Gichte sullen krijgen, ontrent de Gewrichten beginnen te swellen: dat oock de Vochtigheid, die de Gichte verweekt, indien daer buytenstijts te Rug-drijvende middelen op geleyt werden, wederom keert in de Aderen, en Slagh-aderen, en ofte na de Edele deelen weder op-stijght, aldaer heete koortschen, Benauthheit des Heren, en diergelijke Qualen verwekkende, ofte schierlick in een ander Gewricht schiet, waer door de Pijn van de Voet, haer in de hant openbaert, te welke so haest niet en kan geschieden door den wegh even onder de huyt, maer wel door de vaten. Vorders, indien de Oirsack van de Gichte, alijt quam van buyten het Hooft, soo zouden oock alijt daer by zijn foodanige Teycken, en daer most dan oock op volgen foodanige Genefinge; geen van beyden wert toe gestaan, en sulcx by *Sennertus* met redenen beweert.

Dit is soo veel aengaet de Oirsack, die *Fernelius* op de baen gebracht heeft. De redenen, daer hy 't oude gevoelen mede meent om te stooten, en werden niet bondiger geoordeelt. Want dat hy vraeght, hoe uyt het Ingewant, en de Innerlicke deelen eenige suyyere Vochtigheid zoude door de Aderen op de Gewrichten schieten? Daer op antwoort *Trimevallius*, dat heel selden, ofte nimmermeer eenige Vochtigheid suyyer, ofte alleen af-leeckt, maer gemengt, insonderheit indien sy dickachtigh is. Want datse dan, door het vermengen van dunne, en heete verdunt, en als gesmolten wert. Noch betaelt hy de Vrage met een andere, te weten, hoe dat de Aderkens, de welke spruyten uyt de uysterlicke Stroot-aderen, haer dunne, en weyige Vochtigheid alleen konnen drijven in de plaetschen onder de Huyt, daer sulcx, nae *Fernelius* meent, niet en konnen doen de Aderen, die het voedsel de Gewrichten aenbrengen? Behalven, dat de Vrage van *Fernelius* oock strijdt tegens de Ondervindinge, die ons sulcx in de siekten dagelicks vertoont. Want de Nature soeckt het Bloet, als haer aengenaemst, en waer door sy het lichaem onderhout, en bewaert, tegen te houden; en op dat het door geen quade, en vuyle vochtigheid zoude besmet, ofte bedorven werden, soo drijftse de selve door verscheyde wegen uyt de Aderen, en Slagh-aderen, het wesen des Bloeds alsoo suyyerende. In Buyck-loopen stootse alleen de onsuyyere Vochtigheid eerst uyt de Holle-ader na de Snygh-aderen, en van daer na de Dermen: in het Sweeten uyt de mondekens der Aderen, door de Huyt. 't Selve dootse in de Rose, Schorfte, Pocckens, Maselen, en diergelijke. Behalven dat de weyige stoffe niet alijt suyyer af en komt, maer somtijts oock eenige andere Vochtigheid mede sleept; gelijk de Onstekinge sulcx wel aenwijft, die *Fernelius* oock ontkenende moet aennemen, als hy hier stelt tot Teyckens, Klop-pende Pijn, met Geswel, Roodigheid, Hitte, en dwel-wils, Op-geswollen Aderen.

Daer is noch een derde Gevoelen, het welck tusschen beyde gaet, te weten, dat de Gichtige somtijts uyt het Hooft, doch niet altijd van buyten, als *Fernelius* meenden, maer oock van binnen uyt de Hersenen oirspronckelick viel, even-wel meest uyt de Innerlicke Deelen, te weten Lever, Milt, Maegh, en 't ander Ingewant. Dit wert onder andere toegestaen, en verdedicht by geneef-meesters in verscheyde Landen, als by de Spaensche *Mercates*, en *Castrensis*, by de Italiaensche *Minadous*, *Capivaccius*, *Trincavellius*, en *Costaus*; by de Fransche *Hollerius*, *Rondeletius*, en *Berrinus*, by de Nederlanders *van der Stoegh*, en *Spiegel*, by den Duytschen *Erastus*, by den Switser *Platerus*, die dit gevoelen wat wijloopiger uyt-leyt, en al werden door *Sennertus* sijne redenen beantwoort, soo leert nochtans de ondervindinge, dat soo uyt het Hooft, als uyt het Ingewant de Gichte voort-komt. Het welck geensins om-geftooten en wert door 't gene *Lofilius* van Prussen, tegen *Fernelius* inbrengt; te weten, dat het Hooft te verre is van de Voeten, en derhalven niet gelooflick, dat de Vochtigheyt van daer zoude sacken, dewijl de Gichte dickwils in een oogeblick yemant overvalt. En al is het, seyt hy, dat somtijds eenige stoffe uyt het Been recht op-gaet door de dye, lendenen, en rugh, en blijvende in de Hersenen steken, een Vallende-sieckte verweckt; soo en is die Stoffe niet anders, als een Geestachtigh wesen, gelijk een Wint, die lichtelicken eenen wegh na bovenen kan vinden. Wat belange, dat het Hooft te verre zoude zijn van de Voeten, om in een oogeblick de Gichtige stoffe na beneden te senden, die tegenwerpinge en bint niet; dewijl niet noodigh en is, dat de Vochtigheyt soo rasch door-schiet, en oock geen Pijn en verweckt, voor al eer sy in de gevoelicke deelen der Gewrichten gedrongen is. Wat aengaet 't gene hy van de Vallende-sieckte by-brengh, dat de selve veroirsaeckt door Stoffe, die wel van anderen schierlick op-schiet, maer dat de selve als een geest, ofte wint is; zal tot antwoorde dienen, behalven dat het Lichaem, levende zijnde, van binnen veel verborgene wegen heeft, die in doode niet gesien en konnen werden, gelijk oock selfs in de levende niet de *pori*, ofte gaetjens in de huyl, daer het sweer uyt-leekt, en dat soo dunne Vochtigheyt lichtelicker door nauwe wegen kan neder-sacken, als op-stijgen: dat selve oock de Stoffe van de Gichte, al en is sy eygentlick, gelijk hier voor geseyt is, voor geen en Wint te rekenen, even-wel een rijfent, en luchtigh wesen krijght. Want wy bevinden in de Nature, dat de Lichamen Geesten werden, en wederom de Geesten Lichamen. En gelijk de Sultigheyt, die in ons voetsel uyt de Aerde getrocken wert, en aldaer aerdrachtigh was, door verscheyde *okingen* in de kruyden, dieren, en ons eygen lichaem verdunnende, geraeckt aen 't wercken, ende rijfen, en als een Geest, ofte Wint wert: soo komt de selve saer nae, sakkende ter bequamer plaetsche, te

weten ontrent de Gewrichten, wederom als te fremmen, en haer oudt, en af-geleyt lichaem op nieuws aen te nemen: gelijk merckelick te sien is, aen de Geest van Koper-root, ende ander Zout; selfs oock aen de Kalck, die van de Gichtige gewrichten dickwils uytberst. Hy meent vorder, dewijl de Gichtige verstantigh, en wacker van geest zijn, waerschijnelick te wesen, dat de Vochtigheyt niet uyt het Hooft en sacket, want dat wy van vele Schriften den danck moeten geven aen 't *Podagra*, die van de Schrijvers, indiensy wervarende waren geweest, nauwelix uyt-gewerckt zouden wesen: gelijk *Cardanus* oock schrijft, in 't Lof van die Sieckte, dat de groote *Erasmus*, uyt het Gichtige bedt getapt heeft, al 't gene verdient gelesen te werden. Dan hier op dient tot antwoort, dat sulcks maar bewijst de Hersenen niet alleen, en altijd oirsaeck van dt Gichte te wesen.

Wy sullen nu besluuten, 't gene wijt-loopigh ondersocht is, de naeste oirsaeck van de Gichte te zijn, een *Weyachtige Sultigheyt*, sakkende uyt het Hooft (so van binnen, als van buyten het Beckeneel) ofte gedreven zijnde uyt de Slagh-aderen op de Gewrichten, de welke de gevoelende deelen der selver scherpbijende, die groote Pijn verweckt.

5. Al wat van foodanige Vochtigheyt doet groeyen, en de Gewrichten verfwacken, dat zijn Voor-gaende, ofte Wtwendige oirsaken van Gichte, niet konnende het een sonder het ander de selve uyt-wercken, maer moeten nootfelick te samen gaen, gelijk *Fernelius* oirdeelt. Dan *Macrobius*, (al en was hy geen Geneef-meester, maer geleert Kamerling van de Keyzers *Honorius*; en *Theodosius*) heeft seer wel 7. *Satur.* 4. gestelt drierhande Oirsaeck, Overvloed van Vochtigheyt, Sterckte van het deel, dat de selve van haer stoot, en Swackigheyt van het gene, die Vochtigheyt ontfanght.

Behalven dat de Gewrichten van wegen haer eygen maecksel, als zijnde kout, en sonder bloet, geen groote kracht en hebben, en de Nature oock lichtelick de Zultige vochtigheyt, als eenige gemeenschap met de selve hebbende, daer na toe sent; soo bestaet daer-en-boven hare bysondere *Swackheyt* noch in de Lofsigheyt van de Banden, en Vliesen, die de selve om-vangen, en vast houden. Dese is somtijds aengeboren, waer door de Gichte, gelijk wy oock van het Graveel, ende andere Sieckten geseydt hebben, van de Ouders, ofte voor-ouders (want het slaet al-te-met wel een graed over) op de Kinderen, en Kints-kinderen erst, komende door swack en gichtigh Zaet, het welck sijnen oirspronck treckt uyt het Bloet, 't voedsel van 't gantsche Lichaem, en derhalven de swackheyt, en gebreken van elck deel mede slepde; insonderheyt noch in de Gichtige, haer stoffe, de gemelte Zultigheyt. Wy sullen hier wederom treden buyten de Schole van de Geneef-meester, om by te brengen een plaetsche van *Isidorus*.
Dat

dat Gichtige, schrijft hy 4. Ep. 141. Gichtige kinderen voort-brengen, is een yegelijk bekend. Maer die van beginfel, en de eerste in haer geslacht om dese quael vast zijn geweest, hebben sulcx niet gehad van een ongeluckige Gemangigheyt, met de welke sy geboren wierden: maer van een quade Maniere van Leven in Wellust, en Onachtsaembeyt. Soo seyt oock Seneca in sijnen 24. brief, dat het Brasen Rauwigheyt by-brengt; Dronckenschap Stompigheyt en Bevinge der Zenuwen; Wellust Mangel aen Beenen, Armen, en alle de Gewrichten. Daer van sough Palladas, een Griecx Poëet 2. Anthol. niet vrent te wesen, dat Vulcanus manck gingh; dewijl hy Cupido tot een soon, en Venus tot een vrouw hadde. De Dronckenschap helpt hier vry wat mede toe, gelijk de de Poëtische Geneef-meester Serenus, van den ouden Poëet Emius (op wiens voor-schrift veele Poëten sondigen) te pas brengt in dese versen:

*Emius ipse, pater dum pocula siccat iniqua,
Hoc vitio tales fertur meruisse dolores.*

Wt beyde dese Oirsaken is by de Oude verciert, dat de Gichte was een dochter van Bacchus, en Venus, gelijk een ander Griecx Poëet de selve oock soo noemt 1. Anthol. wiens versen Mt. Jacob de Rotere, Heere van Hardinx-veld; in onse *Idea Medicinae*, aldus in Latijn heeft over-geset:

*E Baccho marcente, atque e marcente Dione,
Nasitur & marcens progenies Podagra.*

En vermits de arme luyden niet veel te besteden en hebben, en gemeenlick sober leven, soo en zijnde oock de Gichte niet veel onderworpen, waerom nauclix een Gichtige bedelaer gevonden wert. In tegendeel siet men, dat Luyden van vermogen, die veelrijts in Ledigheyt, Weelde, en Wellust leven, ellendigh met de Gichte gequelt werden. Hier op spreekt de Poëet Iuvenalis in sijn 13. Schimp-dicht:

*— pauper locupletem optare Podagram
Ne dubitet Ladas, si non eget Anticyna, nec
Archigene, quid enim velocis gloria plantae
Praestat, & estivens Pisae ramis olivae.*

Hier op verhaelt Iovianus Pontanus een kluchte 5. de Serm. 1. hoe Podagra te lande reyfende, aldaer niet en vondt, als quade kotten, vol alderley boeren-tuygh, en met raegh bewassen; soodanigen herbergh haer regensaende, een betere in de stad sochte, en dat sy daer terfloodt rocht aen een Smits winkel, die sy verfoeyende voor by ging, tot datse ten laetsten quam voor een huys, daer men dansten, en vrolick was en verstaende, dat aldaer ledigh, en gulfigh volck woonden, terfloodt inging, en haer woningh daer voort hiel. Dit is oock de oirsaeck dat de Gichte genoemt wert Rijke-luyden sieckte; als mede Haefster van

de Arme, gelijkse beschreyen wert by Lucianus, wiens Grieckse versen aldus in Latijn vertaelt zijn by den treffelicken rechtl-geleerden, ende Poëet Alciatus:

*Diva beatorum domitricae, inopesque perosa,
Que laetè vitam ducere ubique soles.
Et larga Ausoni te oblectant pocula Bacchi,
Quorum pauperibus copia nulla domi est.
Ergo mopum merito scrupes, loca & aspera vitas:
Diritis in pedibus sed bene culta sedes.*

Op de verhaelde Oirsaken siende onsen grooten Hippocrates, schrijft in de 28. 29. en 30. Kort-bondige spreucken, van sijn 6. boeck, dat Ghesedene, Kinderen voor haer paren, en Vrouwen, 't en zy haer Stonden op-houden, geen Gichte onderworpen en zijn. Waer op Galenus in sijn uytlegginge seyt, sulcx wel waer geweest te zijn ten tijde van Hippocrates: maer dat daer na, door vuyle Ledigheyt, en Ongebondenheyt in Maniere van Leven sijn leere onwaer geworden is. Het selfde was al te voren soo op-genomen, ten insicht van de Vrouwen, by den wijfen Seneca, wiens woorden wy alhier sullen by-brengen uyt sijnen 95. brief: De Vrouwen, dewijlse haer de Mans in Ongebondenheyt gelijk maken, soomaken sy haer oock gelijk in de Mannelicke gebreken. Sy dorven met een grooten roomer de Mans uyt eyschen, selfs oock een donckertijen over sinnen; soo datse daer na moeten over-geven, 't gene sy, by-na met tegenbeyt van haer manck, hebben door laten gani. In Geyligheyt en wijcken sy oock de Mans niet, gewoon wel berecht te werden. Wat is het dan te verwonderen, dat de grootste onder de geneef-meesters, en de ervarenste in Natuurlicke saken hier in op een lozen bevonden is, dewijl soo veel Vrouwe aen de Gichte vast zijn. Sy hebben het voordeel van haer geslachte door haer Gebreken verloren; en om dat sy het natuyrlick Vrouwen-klees uyt-getroocken hebben, soo zijnde verwesen om Mannelicke Siekten te dragen. By 't gene Seneca breeet genoegh uyt-gemeten heeft, komt noch, dat de Gichte, gelijk hier voor geseyt is, aen-erft, ende derhalven soo wel de Vrouwen, als Mans kan te beurt vallen: soo schrijft de Romeyn Strada in 't 1. boeck van sijn Nederlantse Historie, dat Margarita van Oostenrijck, Hertoginne van Parma, en Gouvernante der Nederlanden, veeltijts van de Gichte befocht werden; het welck seyt hy, selden gebeurt in Vrouwen; en niet als die gantsch sterck, en manlick zijn, gelijk hy de Princesse oock beschrijft. Dit en quam haer niet door Wellust, als wel, en in matigheyt levende, noch oock door Ledigheyt, dewijl sy groot vermaeck nam ter jacht te rijden: maer waerschuynelick door Erissemisse, dewijl haer vader, Keyser Karol, soo dapper met de Gichte gequelt was, dat sommige meenen, de selvige mede oirsaeck geweest te zijn, dewijl sy hem na sijn 50. jaren niet by

poelen; maer gestadigh overviel, (gelijck de gemelte *Srada* wat te voren in 't selfde boeck verhaelt) sijne Landen, leunende op de schouderen van Prince Willem van Oranje, aen sijnen sone *Philips* over-gaf, in in 't 55. jaer sijns ouderdoms, selver verklarende, daer toe beraden te wesen, om dat hy mistrouwde, den last van 't rijk met behoorlicke krachten langer te kunnen dragen, den selven nu leyde op de schouderen van een kloeck jonghin. Ick hebbe oock somtijts Gichtige Vrouwengefen; als oock Kinderen, doch geheel weynigh, die noch mæght waren. *Sulcis* mede by andere Geneef-meesters waer-genomen, als noch van de Gesnedene by *Brasavolus*, en *Hollerius*. Even-wel zijn de Vrouwen veel minder met de Gichte gequelt, als de Mans, van wegen de Suyveringe, die sy krijgen, door haer Mient-stonden; en als de selve geheel op-houden, ofte al te weynigh af-schieten, dan vervallen sy lichtelick in dese sieckte, 't en zy oock anders, dat sy een leven leggen, gelijck wy uyt *Seneca* verhaelt hebben. In de Kinderen, als sy beginnen te komen tot haer mondige dagen, komt een natuurlieck beweginge, en prikkelinge van 't Zaet, waer door het Lichaem loich, en open wert. Daer op volgende het By-slapen, volgt oock, dat, door het bewegen, schudden, en verhitten der Gewrichten, de Vochtigheyde daer nae toe gedreven wert, en die verswackte zijnde, de selve lichtelick nae haer nemen. Van wegen de Spanningh der Zenuwen, die sy hier door krijgen, en dat, door het veel leggen op haer Lendenen, de Vochte nae het Teel-tuygh sacket, zijn de Gichtige gemeenlick wat geyligh, gelijck my een vertelde selfs in de meeste Pijn noch (hy nam de gelijckenis van de K. en den Toren) *Succubus* geweest te zijn, en als ick leyde *sulcis* nauwelick te kunnen gelooven, en dat het oock quaet was, soo nam de Vrouw (al diep in de vijftigh jaren oudt zijnde) het woort met korselige lach op, seggende, dat het een het ander niet aen en gingh. Is 't dan wonder dat de Gichte soo voort-set; hoe-wel *sulcis Semerius* in dat pijn-vergeter de werck niet wel en kan aen-nemen.

De Overvloet van de Gichtige vochtigheyde komt uyt het Hoofst, als 't selfde swack is, ofte al te kout en vochtig, waer door meelder vergadert, als verdouwt kan werden: uyt *Leten*, *Milt*, *Magh*, als de selve oock door haer Ongevatigheyde, ofte slappigheyde, den Gijl, ofte het Bloet niet wel en slyveren, waer uyt dan de Zul-tigheyde door de Slagh-aderen met het voedsel nae de Gewrichten gevoert wert, dringende alzeit de Sterckste deelen, het ongesonde nae de slapstee, waer het dan blijft sitten. *Sulcis* geschiet te lichter, wanneer de Vochtigheden onses Lichaems ontroert werden door eenige stercke Beweginge, 't zy van 't Gemoe, als *Selriks* *Granschap*, ofte van 't Lichaem, als grooten *Arbeyt*, ofte andere sware *Offeninge*, insonderheit in veranderinge van *Lucht*, geluck men siet in 't Voor-jaer, en Naer-jaer, wanneer niet alleen door het bewegen van de

Vochtigheden, die dan haer Onsfuyverheyde, in de Sommer, en Winter vergadert, uyt-werpande, niet alleen Gichte, maer oock *Rose*, *Schorft*, en andere Qualen veroirsaken. De Lenten, zijn wel de gefontste tijt in haer selven, maer sy volgen den Winter, wiens vergaderingh sy moeten boeten; en derhalven bevint men, dat al dan de Gichte meest in swangh gaet; het welck *Lucianus* oock wel bewust is geweest, als hy in sijn Spel van de Gichte, genaemt *Tragopodagra*, den Rey aldus doet singen:

Juga Dindymi Cybeles

Phryges ululante voce

Venero frequentant Alti,

Ad tibiaeque cantum

Phrygiae, super juga Tmolus,

Coman celebrant Lydi.

Et in armis tum surrentes

Solonne Cretico enan

Numero cantant Coretis

Clangit quo Marti straci

Tuba piogravis, tumultus

Canendo bellicosos.

Sed nos tui PODAGRA,

Myste tibi sacranus

Ineunte Vere luctus,

Ubi pullulat vrescens,

Pratum per omne, gramen

Zephyrique spiritu arbores

Teneras camas regnant:

Napusque herundo mixtis,

Hominum canit per ades:

Nocturna per que silvam

Philomela stans Aruca

Ityn canendo luget.

Op een bysondere gestaltenisse des Luchts leggen *Mercurialis*, en *Semerius* de algemeene Gichte, waer van de Griekische *Athenaeus* gewagh maecte in sijn 12. Tafel-reden van 't 2. boeck. *Pythermus*, seyt hy, beeft geschreven, als de Moer-besj-boomen op sijnen vijftien twintigh jaer geen vruchten en droegen, doen de Gichte soo in swangh gingh, dat daer van niet alleen de manne gequelt en wierden, maer oock kinderen, gesnedene, mannen, en vrouwen; selfs oock het vee soo dapper over-tal, dat er wel twee deden van de Schapen aen vast waren. Hier uyt meenen sommige, dat die algemeene Gichte veroirsaeckt is geweest door twintig-jarig gebreeck van Moer-besjen, als goet zijnde voor dat gebreeck. Ick hebbe, schrijft de gemelte *Mercurialis* in 't 1. boeck van sijn Verscheide Lessen, op 't 24. cap. in *Hippocrates* ende *Galenus*, wel gelezen, Dat rijpe Moer-besjen den

byck losch maken, oock een quabse en heete maegh verquicken, insonderheyt als sy fris, en niet onder ander Spijse, maer voor de maelijgh gebruyt werden, en daer op dan een wandelinghe volghet. Dan dat sy, door een bysondere kracht de Giebighe zouden helpen, om daer van minder gequelt te worden, en hebbe ick noch by niemant bevonden. Ick zoude even-wel gelooven, dat ten tijde van Pythermus de Moer-besjen lichtelick van vele gestadigh gegeten zijnde, de selvige door verversinghe van de maegh, en onstuytinge van 't lichaem, hebben verleyt sodanige Vochtigheyt, die vallende op de Gewrichten, gewoon was de Gichte aen te brengen; te meerder, dewijl Galeus schrijft, dat de hars-lyrige, het Podagra seer onderworpen zijn. Maer overleggende, dat de Geyten (oite Schapen) die nochtan de Moer-besjen niet en raken, aen dat gebruyck mede vast waren, soo geloof ick eerder, de quade Lucht, de welke de Moer-besjen is tegen geweest, oock de Gichte voortgebracht te hebben: alsoo verscheide gestalencissen van de Lucht verscheide sieckten te veroirsaken, van de oude niet selden ondervonden is. Want dewijl de Moer-besjen, gelijck Theophrastus leert, de wijste onder de Boomen genoemd wert, om dat sy de alderlaetste bloeyt, en wanneer de selvige door den ryp komt (gelijck in den 77. Psalm geseyt werdt, als oock by Plinius 16. Nat. 26.) sulcx gevecht, datter een groote ongematigheyt in de Lucht is, de welke niet buyten reden sinckingen nae de Voeten kan brengen. Dit gevoelen van Mercurialis wert gevolght, en is in 't korte nae geschreven by Semerius Ligu. 5. Dat oock de Lucht kracht heeft, om de Gichte te vorderen, blijkt daer uyt, dat het een Lant daer in vruchtbaerder is, als het ander; gelijck de Poet Lucretius Athenen toe-schrijft in sijn zevende boeck:

Athide tenantur gressus, oculique in Achais Enibus.

Soo verhaelt Nicophorus in het 15. Boeck van sijn Griecke Historie op 't 14. Cap., hoe de gestadige inwoonders van Constantinopelen veel met Gichte gequelt werden.

Vorder dewijl een, ende de selvige stoffe Graveel, ende Gichte maect, soo groeyt de selvige oock uyt foodanigen Spijse, Dranck, ende andere Wtwendige oirsaken van 't Graveel, in 't voor-gaende boeck beschreven.

6. De Gichte vertoort haer Teycken dickwils met Roodigheyt, Hitte, ende Geswel, (doch, om de diepte, niet soo veel in de Heupe) maer volkomentlick met wackere, en waecker houdende Pijn, als oock Onbeweghlickheyt. Het welck de gemelte Lucianus oock aenroert in dese verssen:

*O gaudens fascis humilectipeta,
Cui streta, talorum torrix,
Calcicrematrix, male humi tanga,
Ostentemenda, gemisfraga, pernox,*

*Articulos cruciandi capida,
Curvigenu flexo, potens Podagra.*

Wanneer de dunne Vochtigheyt uyt-waessent, en het Zout in de Gewrichten laet, dan blijven aldaer harde Knobbelen, de welke splijtende Kalek uytgeven, ende niet alleen het Lidt onbeweghlick, maer oock krom maken. En dat is dan de Quallige Gichte.

Den verscheiden Oirspronck geeft mede sijn bysondere Teyckenen. Als de Stoffe uyt het Hooft buyten de Pan neder-sackt, dan wert van buyten vernomen een sacht Geswel, met eenige Pijn, als men daer op douwt, en somtijts wat Heyverigh; wanneer de selve van binnen uyt de Herffenen leecht, dan verweckte een Beswaertheit in 't Hooft, met slaperigheyt, en voor al 't geene wy de Sinckingen toe-geschreven hebben. Soo staet oock, uyt de Teyckenen van haer Sieckten, hier voor vermeld, te kennen den Oirspronck der Gichte uyt Maegh, Lever, Milt, ofte andere Deelen.

7. Belangende de Voor-teyckenen. De Gichte is van allen tijden gehouden geweest voor een van de wederspannighste Sieckten, en in welckers drop te beletten, de Genees-meesters niet een drop en sagen; volgens het Françoische Spreek-woort:

*En la sieure quarte, & Courte,
Le Medicin n'y voit goutte.*

Ofte:

*En vier-en-daeghse koorts, en wrevelige Gichte,
En siet de Medicijn tot weeringh nauwelicks licht.*

Maer de beswaerlickeheyt van 't geneen wert oock niet selden veroirsaeckt door het quaez wachten voor het gene, de selve verweckt, ende het langh wachten, om raet te doen, vermits dickwils de Siecken niet en willen weten hier aen vast te zijn, altijdt wat anders voorwendende. Daer van seydt Seneca in sijnen 53. brief: *De Beenen doen seer, de Gewrichten voelen sieckten; noch en willen wy daer van niet weten, maer seggen, dat de voet verstuyc is, ofte wy te veel op de been geweest te zijn. Als de sieckte nocht twijfelachtigh, en in het begin is, dan soeckt men een naem; maer als sy beyde voeten recht gemaeckt heeft, dan magh het wel voor Podagra aengenomen werden.* Hier op staen mede de verssen van Lucianus, Oeypode:

*Gravis hominibus, & inauspicati nominis
Podagra vocat, mort alibus avium malum,
Qua vniculis adstringo nervos pedes,
Ingressa clavi sub artuum compagines.
Ridere vero soleo eos, quos torqueo,
Dum proloqui veram mali causam haud volunt,
Ataque sictam in promptu habent, qua se regant.
Quilibet enim se decipit mendacio,*

Rrr 3

Luxa-

*Luxatum alicubi, aut graviter allisum pedem
Dum dicitur, veramque causam supprimit.
Quod enim ipse celat, & latere alios cupit,
Hoc tempus invito arguit eo post tamen,
Actum domitus, veroque nomine, me vocans,
Gestatur ab amicis, triumphus omnibus, &c.
Ubi vero & alterum pedem invadat dolor,
Flebis gemens: at dicere unum tibi volo,
Hoc illud est, hoc podagra, nolis an velis.*

De voor-gemelte *Macrobius* verhaelt 2. *Saturn.* 4. onder de Kluchten van den Keyser *Augustus*, hoe hy sekeren *Vainius*, die vol Gichte zijnde, even-wel wilde schijnen de selvige verwonnen te hebben, en stofte duysent treden te konnen gaen, antwoord gaf, niet verwondert te wesen, dewijl de dagen verlengt waren. En soo is dees Pijnelicke steekte noch het boerten onderworpen; gelijk *Lucianus* in sijn *Tragopod.* seyt haeren aert te wesen:

*Quisquis es hic, cui morbus gravis est,
Te ludi riderique feras,
Nam hec hujus rei natura est.*

Doch diese voelen, en voelen geen reden van lachen. Waer toe (gelijk ick de geheele Genees-konste in 't Latijn uyt Griecckse, Latijnsche, en andere Schrijvers gestelt, en uyt-gegeven hebbe, buyten de schriften der Genees-meesters) ick hier zal by-brenghen het oirdeel (over-een-komende met de ondervindinge) van den Roomschen Raets-heer *Cassiodorus*, de welke beschrijvende 10. *Variar.* 29. de ellendigheyt van de Gichte, seyt de selve gehouden te werden voor een levende doot, de Menschen gestadigh op de hacken sittende, ende, als sy al op-houdt, een wortel, om haest wederom op te schieten, naer-latende. Sulcx valt insonderheyt waer, als 't Gebreck langh geduyrt heeft, aenge-erft is, ofte knobbelen op-geworpen heeft. Het laetste wert voor ongeneeslick gekeurt by den Poet *Ovidius* 1. de *Ponso* 4.

Solvere nodosam nescit Medicina Podagram.

So schrijft *Hippocrates*, in 't 2. *Prorrh.* niet te weten, dat Oude luyden, die Hardigheyt aen de Gewrichten hebben, Armelick leven, Hardlijvigh zijn, door Menschelicke hulpe konnen geholpen werden; waer toe even-wel een loop veel goets kan doen: maer dat in Jonge luyden, die noch geen harde knobbelen en hebben, ende nae den regel leven, door een goet Genees-meester wel konnen genesen werden. Alsoo getuyght oock de Romeynsche *Plinius*, op de plaetsch, in 't beginfel van dit capittel aangewesen, dat de Gichte niet voor ongeneeslick te houden en is, om datse ofte van selfs op-hout, ende in vele genesen wert; ge-

lijck uyt verscheyden exempelien hier na aen te wijfenzal blijcken. Even-wel is sy noch soo trots, datse selfs al den raet van *Paeon*, den Genees-meester der Goden, ende den Grooten *Esculapius* uyt-lacht, gelijk sulcks uyt-gebeelt is by *Lucianus*, in sijn meer-gemelte *Tragopodagra*, alwaer hy seyd, de gene, die eenige Mid-delen aen-wenden, soo veel te harder op het lijf te vallen, ende die haer met vreden laten, sachter te onthalen:

*Quis est hominum, cui non ego insuperabilis
Regina morborum Podagra nota sim?
Quam nulla placant thura fumigantia,
Affusis aris nec cruor ardentibus,
Suspensa templis divinum aut donaria.
Nec ipse Paeon omnium caelestium
Medicus deorum vincere pharmacis potest,
Phobive doctus filius Esculapius.
Mortalium siquidem ex quo fuit genus,
Omnes meas vires retundere gestiunt,
Omnenque turbant pharmacorum industriam,
Plantaginem terunt, &c.
Omnes sed illos jubeo plorare: atque sic
Tentantibus me, occurrere iracundior
Soleo; sed in me excogitantibus nihil,
Mitem, & benignam praesto me: nam qui meis
Communicat mysteris, primum statim
Loqui docetur suavior, de hinc jovis
Oblectat omnes, cumque risu cernitur, &c.*

8. Gelijk in alle Sieckten plaetsch heeft de lesse van den Poet *Ovidius*, om by tijts in de weer te wesen, eer dat het quaet door den tijt de overhant krijght; so dient deselve in de Gichte voornamelick waer-gemen te werden. Derhalven moeten de gene, welckers Lidmaten door erffenisse, ofte anders genegenheit tot de Gichte hebben, en de beginfelen al vernemen; haer selven sorghvuldelick wachten van 't gene wy geseyd hebben de Gichtige stoffe uyt te brengen, als oock om de Gewrichten hare Swackigheyt in het ontfangen van de selvige te benemen. Aen 't laetste is by-nae soo veel gelegen, als aen 't eerste. Want al valter al eenige Zultige vochtigheyt, indien se niet door Slappigheyt van de Gewrichten ontfangen, en aldaer gehouden wert, soo en salse niet lichtelick Gichte verwecken.

Derhalven dienen de gene, die alreede eenige beginfelen van de Gichte vernemen, te gebruycken soodanige Spijse, die geen Zultige vochtigheyt en maekt; ende daerom haer wachten van *Gezouten*, ende *Ge-roockt vleysch*, *Enden*, *Gansen*, *Swanen*, *Ham*, *Zonjfen*, ende diergelijke. *Crato* seyt oock *Conf.* 264. heet *Capoenen-vleysch* een sonderlingh sap te hebben, dat

de Nature na de Gewrichten floot. Onder de Visch, en dient hier geen *Oesters*, noch veel *Zee-visch* gegeten; insonderheyt geen *Anchoven*, *Pekelbaringh*, *Boekent*, *Sprot*, ende alle *Gezoute*, als oock *Gedrooghde Visch*. *Jul. Alexandrinus* verhaelt 15. *Salubr.* 9. van yemant, die, als hy *Brassem* gegeten hadde, terstont met de Gichte gequelt werde. Alle Visch, ofte oock ander Spisse, die met Boter in de pan *Gefruyt* wert, is hier ondienstig. Onder het Fruyt moet geschouwt werden *Mispelen*, *Quen*, *Appelen*, *Perren*, selis oock, na het oordeel van *Paré*, ende *Gerard van Bergen*, *Citroenen*, ende *Orangie-appelen*, als swanger zijnde met een seherpe Zultigheyt. Ende om de selfde reden dient de *Wijn* ofte weynigh gedroncken, ofte liever gelaten; het welck niet alleen de Gichte voor en komt, maer oock verdrijft, ghelijck by verscheide Geneef-meesters ondervonden is. *Slapen*, *Waken*, ende *Oeffenen*, moeten hier matelick wesen; het *Lichaem* altijd *Open* gehouden, ende in het voor; ende na-jaer *Gesuyvert*; *Mede Gramschap*, *Wellust*, ende alle *Overdaer* gheschouwt. Om de Vochtigheyt, die in de Gewrichten mocht beginnen te sacken, op te droogen, ende de selve te verstercken, magh men de *Lidtmaten* sloven met *Pekel*, ofte het af-zietfel van *Velt-cypres*, *Rosmarijn*, ende *Salve*; ende dan om-slaen een *Plaester* van *Diapalma*, ofte van *Silver-schuym*, terstont te beschrijven.

9. Al-hoe-wel de rechte *Genefinge* bestaet in het wech-nemen van de *Sieckelicke Oiraken*, so maect de over-groote *Pijn* hier dickwils soo veel te doen, dat sy al het werck na haer treckt. Om dat weluyt te wercken zal men eerst komen tot *Versachtende middelen*, ende als de *Pijn* daer nae niet en wil luyfteren, vallen tot de gene, die met het gevoelen de *Pijn* verdoven, beyde beschreven in 't 19. cap. en 4. boeck des Eersten Deels van den *Schat Ongesontheyt*: dan wy zullen even-wel hier noch eenige dickwils verfochte Geneef-middelen by-brengen; dewijl het gene somtijds in het eene groot voordeel doet, in het andere gantsch stil staet.

Ende wat streckt tot *Versachtinge* van de *Pijn*, daer toe kan een *Pap* gemaect werden uyt *krym van Witte-broot*, in *Soete-melck* (doch niet langh, om de *Wey* niet te verzieiden) gekoockt, en daer dan ondergemengt het poeyer van *Camillen*, met een weynigh *Saffraen*; en alsoo werm om 't *Gichtige deel* geslagen. *Diergelijcke* kracht heeft een ander *Pap*, gemaect van *Camillen*, ende *Ende-kroost*, in *Soete-melck* gekoockt, gestampt, ende daer by gedaen wat *Gersten-meel*. Men magh oock gestooten *Lijnsaet-meel* in *Soete-melck* tot een *Pap* zieden, ende dan daer onder vermengen wat *Populyoen-salf*; het welck oock een weynigh de *Pijn* kan verdooven. Waer toe noch meerder helpt het *Bilsen-kruyt*, het welck mede in *Soete-melck* gekoockt seer gepresen wert van *Dureus*, waer mede het pijnige lidt werm, tot groote verlichtinge, kan

gestooft werden; hoe-wel de Poet *Horatius* de *Stovingen* hier in weynigh geloofs geeft.

Qui cupit, aut metuit, jurat illum sic domus, aut res, Ut lippum picta tabula, Fomenta Podagram.

Plinius verhaelt 22. *Nat.* 25. van den Roomschen Vorst *Sexius Pompejus*, hoe hy sittende by het wannen van sijn gewalch, de *Gichte* kreegh, sijn Voeten over de knye in de *Terwe* stekende, en de selfde daer door droogende, hy wonderbaerlick genas; en daerom oock daer nae den selfden middel dickwils gebruyckte. Want dat het selfde de kracht heeft, om oock volle vaten droogh te maken.

Wanneer de *Pijn* eenighsins lijdelic is, dan is dienstiger te komen tot het uyt-roeyen van de *Gichtige wortel*. Hier toe sal men in 't eerste, om de gereede *Vochtigheyt* af te setten, in-geven een *zierendel loot* *Michoacan*, ofte *Gialappa*; ende byaldien datter brant by is, des anderen daeghs doen *Laten*; daer op twee-mael daeghs, als sy uyt het *Hooft spruyt*, doen drincken het *Af-zietfel* van *China*, *Sarza parilla*, *Sassafras* ofte *Pock-hout*, met *Klisch-wortel*, *Velt-cypres*, *Vlier-bloemen*, ende diergelijcke in 't 1. Deel beschreven: daer nae wederom het hooft suyveren, door *Hooft-pillen*, *Extr. Catholicon*, ofte *Pil. de Hermodactylis*. Als de *Gichte* haren oorspronck uyt het *Ingewant* treckt, dan moet de *Genefinge* van binnen gereguleert werden, om de selvige *Deelen* wederom te recht te brengen, dat sy geen *Zultige Vochtigheyt* en laten groeyen, noch nae de *Lidtmaten* en senden; mede op het 19. Cap. van 't Eerste Deel en 4. Boeck van den *Schat der Ongesontheyt* zengewesen. Dan dit dient al wat vervolght; en ondertusschen van buyten op-geleyt *Knollen*, in *Soete-melck* lucht op-gekoockt; ofte oock werm-roode *Kools-bladeren* van binnen met Boter bestreken, het welck van *Dr. Forest* seer gepresen werdt. Ick hebbe seer goet bevonden een plaester van *Silver-schuym*, met eens soo veel *Olye van Rosen*, ende *Azijn* gekoockt, ende dan een weynigh *Termenthijn* by gedaen. *Guainerius* beschrijft ende prijst een *Salve* van *Gausen-smont*, in dees kluchtige klippel-verflen:

Anser sumatur, veteranus qui videatur,
Mox deplumetur, vit alibus evacuetur,
Inrus ponantur, qua subterius, numerantur.
Trita caro tota, triti mox pelle remota,
Unctum porcinum, tibus, ceram, sanguinem ovium,
Pondere sint equo, sal, mel, saba, sitque siligo,
Post hoc affetur: tamen assus non comedetur.
Vas supponatur, sic ut liquor accipiatur:
Quo membris unctis, his Gutta solvitur omnis.
Certe hoc Unguentum prestat super omne talentum.
Sic per dictamen, cum scripseris, hoc medicamen,

Fac

*Fac laus ampla Deo, solvo de more, superno,
Anseris edicto, & ejus medicamine scripto.*

In de *Sciatica*, ofte Heup-pijn magh men (dewijl de Oirfaeck wat diep sit) recht op stellen *Vesicatoria* van Spaensche vliegen, jae oock *Caustica*, doch ter zijden, en wat leeger. De Middelen, die de Knobbelen in de Quastige Gichte, verdrijven, zullen in het derde Deel, van de Geneef-konste te weten de Heel-konste, onder de Verachtende heel-middelen cap. 6. en elders aengewesen werden.

10. Om noch wat te voegen by 't gene hier voor verhaelt is, nopende de *Maniere van Leven* tot voorkomen van de Gichte, 't welck oock plaetsch grijpt in de Sieckte selve, soo staet waer te nemen, datter niet beter en is, om die dochter van Wellust te breyden, als met *Soberheyt*. Den H. oudtvader *Hieronimus*, schrijvende tegens *Iovin*. maect gewach, dat sommige Gichtige rijcken, door aenstaen van haer goederen, gebracht zijnde tot een sober tafel, daer door genafen. Soo verhaelt *Porphyrius* in 't leven van *Plotin*. hoe seker Roomsch raets-heer, met namen *Rogianus*, die noch handen, noch voeten en konde besigen, door Soberheyt het gebruyck van beyde volkomentlick wederom kreegh.

En, gelijk de *Schrick*, ofte *Vreesse*, door het Bewegen van de Vochtigheden, somtijts, de Gichte, als verhaelt is, veroirfaeckt, soo kanse oock de selve door vertrecken, en in-trecken van haer Stoffe, gantsch doen verschieten. Het is aenmerkens weerdigh 't gene *Hildanus* verhaelt 1. *Epist.* 47. van een sekeren moelickert, die niet nae en liet, hoe-wel hy midden in de Gichte lagh, noch qualick van een yeder te spreken. Waer door een drolligen haen, die hy mede door sijn scherpe tonge en tanden, in den kam gebeten hadde, waer-nemende op een avondt, dat hy alleen was, quam, gemomt als een moor, heymelick in sijn kamer. De Siecke, door die vremde gedaente, eenigheyt, en duysterheyt, vervaert zijnde, vraeghden, wie hy was, en van waer hy quam. Den anderen niet antwoordende, naerderde het bedde, en hem grijpende by sijn Gichtige armen, smect hem op sijn schouderen, en droegh hem soo al hangende, en schreeuwen-

de, uyt de kamer, sijn voeten ondertusschen tegens de trappen stootende, tot dat hy beneden op de plaets quam, daer hy hem neder sette, sonder yet te seggen, alleen hem aenstaende; daer nae quam hy toe-loopen, gelijk of hy hem weder aen zoude ransien, en wech brengen. Waer op de gene, die te voren op sijn voeten niet en hadde konnen staen, minder gaens ofte klimmen, vloogh haestelick de trappen op, en riep uyt de venster de geheele buyrt by een. De buyren vergaderende, vertelde hy, zijnde by-nae buyten adem, en doot van schrick, hoe een Geest hem uyt het bedt getrocken, en ellendigh onthaelt hadde; jae dat het met hem al gedaen zoude zijn, by aldien hy den naem van Jesus niet en hadde aen-geroepen. Ende dat wonder is, die te voren soo Gichtig was, bleef daer nae van die quelligh gantsch bevrijdt. De gemelte *Hildanus* verhaelt noch een andere geschiedenis van seker Gichtige, die verwesen was te sterven; en nae het schavot gevoert werdende, onderwege onverwachte tijding kreegh van ontslaginge; en dat hy, die te voren sijn uyerterlicke lidmaten niet en konde roeren, daer nae noch lange jaren van geen Gichte en wist. Dan de oirfaeck van dese genesinge zoude geleyt konnen werden op de schierlicke veranderingh van Schrick in Blijdschap. Maer hoe vele door de schrick des doots wonderbaelick van de Gichte, die voor geen andere middelen hadt willen wijcken, verlost zijn, is te sien in de Historien van *Faxellus*, *Thuanus*, als oock in de oude Lessen van *Celsus Rhodiginus*, en sijn oock anderen in den *Schat der Gesontheit* aengewesen.

Seneca schrijft hier over 6. de *Benef.* 8. dat de schierlicke *Vreesse*, vertreckende de Sinnen op een ander Sorge, de Gichtige somtijts van Pijn verlost. *Sulex* doet oock om de selvige oirfaeck *Blijdschap*, en *Vermaeck* gelijk *Geselschap* van goede Vrienden. Waerom *Julius Scaliger* seyde (gelijk sijn soon *Iosiph* getuyght) niet met de Gichte te doen te hebben, als by mocht met eenige geleerde luyden kouten. Dat de Gichte oock geholpen wert door *Musjck*, en *Snaren-spel*, is van *Theophrastus* aen-gemerckt, volgens het schrijven van *Athen.* 14. *Deipn.* 5. ende *Agell.* 4. No. 13.

F I N I S.

LOF

L O F
der
G I C H T E,

Uyt het Latijn van

HIERONYMUS CARDANUS

Vertaelt.

Ick zoude het rekenen voor een stuck van ondancckbaerheydt, ick laet staen van vergetelickheydt, indien ick niet gedachtigh en ware de gene, door welckers weldaet ick gevordert ben, ofte de weldaden gedencckende, niet door alle middelen zoude soecken danckbaer te wesen. Ick en meene oock niet, datmen, om danckbaerheydt te betoonen, behoest te ondersoecken, wie den gever van die weldaet geweest zy, noch uyt wat Herte hy dat gegeven heeft: maer was ghy daer door gevordert hebt, ende hoe geerne hy U dat medegedeelt heeft. Want wat wilt ghy veel na 't Herte vragen, gesien hebbende 't vrolick gelaet, ende de vaerdigheydt van den gever? te meerder, alsoo het Herte, gelijk de Godts-geleerde, ende Wijsgerige betuygen, Godt alleen bekent is. En indien men wil gaen by Giffinge, soo moet men gelooven, dat de weldaden ons niet, als uyt een goet Herte toegewoeght werden, ende soo veel te meerder, als den gever oock aen andere sijne mildadigheydt getoont heeft. Indien hy aen alle de gene, die hem baden ende versochten, geweygert hadde, dan zoude men mogen denken, dat hy niet en gaf uyt een milt Herte. Maer wat de persoon belangt, daer en is niemant, gelijk men gemeenlick seydt, een yeder goet, als alleen Godt. Andere zijn voor sommige goet, voor vele veeltijts quaet: dan in tegen-deel is de *Gichte* voor de meeste goet, voor weynige quaedt, ende beswaerlick, daer-en-boven met mildadigheydt de Menschen van sels beleefdelick besoeckende. Derhalven, alsoo niemant simpelick kan geseyt werden goet, ofte quaet, maer, in aensien van sijn gave, voor foodanigh te houden is; soo moet de *Gichte* met alle redenen voor goet gekeurt werden. En, dewijl wy den geenen voor quaet houden, die ons met een vriendelick gelaet bejegen; en daer onder sijn boosheydt verbergt, soo valt wederom te prijfen, die, onder decksel van quaet, ons aen-komt, en al wat sy bedeckt, al wat onder haer kleederen schuyt, goet is. Ick en wil de *Gichte* niet prijfen, gelijk men quade dingen plagh te prijfen, als of daer door een rechtveerdige straffe werde uytgevoert. Want soo plegen de Door, de Siekten, en Tyrannen

gepresen te werden: maer dit en is haren lof niet, maer veel eerder een beschuldige van het Menschelick geslacht. Laet de Menschen, volgens haer oordeel, wesen ondancckbaer, schelmachtigh, godtloos, wreet, gierigh, onrechtveerdigh, en gantsch boos; soo schandelicke, ende verfoeyelicke sake en kan geen voordeel by brengen aen den lof van de *Gichte*. Icken zal de straffe niet voorstaen, die ick hate, ende soo ick die oock onrechtveerdelick moste uyt-staen, ben al onder dat getal (*waerscheynlick siet dit op het omboosden van sijn soon Iob. Babilsta, daer hy veel moeyten voor dede*) die deselve alreede uytgestaen hebben. Dit en is geen vreem voorstel, noch een op-proncken van wel-sprekenheydt, ofte verstant; waer van in my het eene minder is, als matelick, tot het ander weet ik wel noyt moeyten gedaen te hebben. Qualick werden gepresen, die niet recht en konnen gepresen werden, gelijk de *Sottheyt*, (*van onsen Erasmus*) de *Kaligheydt*, de *Vierden-daghsche Koorste*, in de welke hoe veel meer blinkt de wel-sprekenheydt van den Schrijver, hoe veel te meerder blijkt de lichtigheydt van sijn voor-nemen, als ydel zijnde en op geen gronden van waerheydt steunende. Het is de *Gichte*, die haer van den beginne soo loffelick vertoont, dat haer *Lof* sonder schaemte niet en kan voorby gegaen werden: so datse twijffelachtigh maeckt, of het eerlicker, en treffelicker is van haer te spreken, of leelicker, en schandelicker haer, die soo vol van gaven, ende verdiensten is, sonder prijfen voor-by te gaen. Doch indiender geen quaet en was, dat lof verdjende, so en soude ick voorwaer de *Gichte* niet derven prijfen: maer ick sie soo veel quaets lof weerdigh, dat de *Gichte*, het sachtste van die alle, te prijfen, niet vreem kan schijnen. Want de *Stonden*, die de Vrouwen soo leelick af-leken, ende haer soo sieck maken, 't *Baren*, het uyt-komen van de *Tanden*, de eerwaerdige *Grijsigheydt*, de *Pocken*, ende *Maselen*; zijn maer vuyle uytwerpselen, ende even-wel, om datter vele wel by varen, verdienen noch gepresen te werden. Men soude mogen hier te-gen brengen, dat sulcx geschiede door den loop der nature; maer dat de *Gichte* een sieckte was, overkomen, de door ongeval. Maer die *Pocken*, ende *Maselen*,

S f f

(waer

(waer van de Arabische Geneesmeesters alleen gewag maken) en schijnen eertijts so gemeen niet geweest te zijn, en even-wel wert daer door 't bloet, en 't gantsche lichaem gesuyvert. Daer zijn *Vreesen*, daer zijn *Pijnen*, die ons vermanen, om een beter leven te leyden. Een onteerde dochter is drouvigh, dat is by geval gekomen, en nochtans wert dien druck voor prijsfelijk geoordeelt. Indien datter geen Swackigheyt en is, geen Pijn, die voor goet en prijsfelijk behoort opgenomen te werden, soo en ontken ick niet, dat de *Gichte* niet te prijzen en is. Maer, dewijl al ons leven 't Vermaek aen eenige Pijnlickheyt verknocht heeft, gelijk van hongere in 't eten, van drincken in dorst, byslapen in keteligheyt: soo geloove ick vast gestelt te hebben, dat de *Gichte* niet geheel onprijsfelijk en is, en aengenomen behoort te werden, om haer saken te verdedigen. Sy en heeft tot defen dagh niemant gevonden, die haren *Lof* soude beschrijven: maer en verdientse niet gepresen te werden, om datse juyft van niemant gepresen en is? Wat al saken, wat al treffelicke mannen zijnder sonder lof-dichter geweest? Hoe veel siecken, en mallighede zijnder tot verachtlinge der vromen gepresen? Daer en is niet quaets, of 't heeft sijnen voorspraek gevonden. Moet dan 't ongelijck vervolght werden, om dat het eens geschiet is? Behalven dat het de *Gichte* noch aen geen brave prijsen ontbroken heeft, en een, die ook *Goden*, en *Godinnen* gewoon was te prijzen, te weten de *Griecckische Lucianus*, een dapper man, en van groote geleertheyt; door wiens voorschrift ick opgeweckt werde, maer niet tot nijt gedreven. Want gelijk in alle brave dingen, geen Spreker so gauw, noch vernuft en is, dat hy de waerdigheyt van de saeck met sijn welsprekentheyt soude konnen na-komen: so ontbreekt oock nootfakelick altyt wat in den *Lof van de Gichte*; het welck daerom te meerder geschiet, dat de Sprekers selden in hooge dingen groote hopescheppen, ofte in leege veel moeyte aenwenden. Ende wy en beginnen dit werck oock niet, dat wy souden hopen waerdig lof na de waerdigheyt van de *Gichte* te seggen; maer om dat wy vertrouwen andere, die meerder gaven van welsprekentheyt besitten, door onsen arbeyt, hier toe op te wecken. Ickeysche een yegelijk uyt, niet op hope van overwinninge: maer op dat ick overwonnen zijnde, dickwils mocht trotsen den aenvanger van dien strijt, den opgever van so treffelicken werck, geweest te zijn. Och of wederom leefden die *Cicerones*, *Horstius*, *Cotta*, *Corvini*, om dese sake na haer waerdigheyt op te nemen, en treffelick uyt te voeren. Want het scheelt veel, oock in de fraeyste sake, hoe yet gefeyt, verciert, uytgebreyt; of ontvallen, en van sijn behoorlicke lof verstenen wert. Daer en is niet soo treffelick, dat niet by gebreeck van welspreken, slecht, ja verachtelick sal schijnen. *Alexander de Grootte*, wenschte den Poët *Homtrus* tot een *Lof-dichter*. Ende voorwaer den roem van *Ulysses*, en *Achilles*, die alleen over kleyne stedekens heerfchten, en met geheel *Grieccken-lant* nauclix in thien jaer een

Troyen overwonnen, is nu grooter, als van *Alexander* selve, die alleen, in soo veel jaren, de werelt onder sijn gebiede gebracht heeft. Derhalven indien ick de *Gichte* niet en handele volgens hare groote, en waerde; soo mach sy haer te rechte wel beklagen, dat sy tot haer ongeluck soo kouwen, en droogen prijsen ontmoet heeft, daer een ander door sijne welsprekentheyt het *Lof*, dat sy verdient, tot den hemel soude konnen verheffen. Maer om niet langer de sake selfs uyt te stellen, so hebbe ick voor-genomen haer handelinghe simpelick te verhandelen. Want gelijk de Poët seyt, *Ornarius ipsa negat, contents doceri*. Dat is: *De saeck selfs verciert geen vercieringe, maer onderwijzinge*. Elck moet bekennen, dat de *Gichte* onder haer medestaenders de kroon spant, en dat *Graveel*, *Colijck*, *Koortseben*, *Geluesucht*, roemen haren oorspronck uyt de selve te trecken. Haer outheyt is al lang bekent geweest voor den *Prince* der Geneesmeesters *Hippocrates*, en al van de tijden der *Troyanen*, waer van sy oock den *Griecckischen* naem van *Podagra* behouden heeft, niet dat sy den *(siet het 523. blad)* *Latijnschen* versmaet, maer dat sy den ouden liever heeft, eenteycken van hare stantvastigheyt; als de welcke altyt de vryigheyt, en vryborstigheyt voor oogen hebbende, openbaerlick yemant beioeckt, en haren wil uyt werckt, sonder yemant lagen te leggen. En al is 't datse de *Menschengroote* pijn aendoet, soo en brenghetse niemant om hals, ja verweckt noch midden in de pijn het lachen. Sy is alleene, die de Geneeskonste veracht, gelijk de Poët seyd, *Sol vere nosodolum nescit Medicina Podagram*. Dat is: *De Medicijn en weet geen knobbelachtige Podagra te genesen*. Ja sy oirloghtogen de Geneesmeesters, van de welke sy vele feerqualick onthaelt heeft. Sy versmaet de *Salven*, en pilt niet op *Dracken*, wert aengehit door *Plaesters*, ende vervreet door *Stovingen*. Sy en vraecht nergens na; komt, en gaet wech, als 't haer belieft, sonder haer selden aenyemant te onderwerpen. Sy en laer haer met geen *Onhangen*, ofte *Af-lesjen* verdrijven, ja selfs niet door *Beden aen de Heyligen*. Godt alleen is 't, die se kan voeten maken. Het is voorwaer een sake van grootheidigheyt, teere jaren niet moeyelick te vallen, noch kinderen, noch oude luyden, noch vrouwen, noch gesinedene; al wat in de fleur, al wat sterk is, rankt sy maer aen; sy verschuyft de beenderen selve, verfwackt de sterkste, maect losch zenuwen, en banden, werpt alleende de jongeluyden onder de voet. Sy en is niet verlaert voor eenige dreygementen, wijckt voor geen geweld, noch en laer haer door geen streelen verslachten. Dese voorgenomen heeft op 't lijf te vallen, bestormt; en houdt haer altyt van de gene, daerse niet op gestoort en is. Met gelijcke eere van *Koningen*, *Keyzers*, *Pausen*, andere *Mogende*, en *Wijse* (gelijck 't volck oirdeelt) gaet sy ten strijde, *armen*, en *boeren* overslaende. Sy treet in de *hoven der Prinzen*, en onderhoudt daghen nacht de gene, die van vrouw en kinderen niet en hou-den, tegen haren danck. Ende uytlootende de beste vrienden,

vrienden, doctse haer selven wel koesteren, *Dormit* en *in pluma*, *purpureoque thoro*. Datis: *Hy slaapt op sachte playnen*, en op een purpere peuluw. *Sy geniet den reuck van wil-riekende Salven*, hoort *Sang*, en *Snaren-spel*; slaapt op een sacht bedde, tusschen sijde gordijnen, en dekens met *Gout*; en peerlen geborduys, en in alderhande weelde. *Sy hoort alle genuechlike practijens*, pronsjt de lekkerste kost, en wijn; ondertusschen werts haer toe-gebracht al het kostelick vermaeck, dat voor Koningen selve in lange jaren bedacht is. En by aldien waer is, 't gene de Platonische wijzen van de Telchinesche geesten voorgeven, te weten, dat sy haer in de Menschelicke lichamen oversetten: soo soude ick die alleen voor gelucksaligh houden, de welke vergefelschapt met de *Gichte*, woonplaats in de Menschelicke lichamen quamen te nemen. Want sy heeft met *Venus*, *Bacchus*, en al wat lekker, en vermakelick is, een eeuwigh verbonsgemaeckt; ende is soo geluckigh, dat de gene, die daer aen vast zijn, uytgeleyt de Pijn, een geluckigh leven leggen. Sy en verlet oock geen vermaeck, (*Siet fol. 545.*) noch vruchtbaerheyt, maer brengt een ruyter te paert. Dan ick kom nu tot de Wijs-gerige. *Arcesilaus* is van haer huys-genooten geweest, als mede *Lycon* van *Tharjux*, en andere, waer uyt genoeg blijkt, dat de *Gichte* oock geleertheyt, *Erasmus*, heeft al wat waerdigh is gelezen te werden, getapt uyt een *Gichtige kamer*; gelonder in die Sieckte, als in Gesontheit. Voor wat al treffelicke Schriften van geleerde Mannen zijn wy den danck schuldigh aen de *Gichte*? Gelont zijnde, doet elck sijn dingens, luttel lettende op 't gene hy uyt-werpt: maer die aen de *Gichte* leyt, is vol van bedenkinge, en al wat van hem komt is rijp, en sedelick. Maer dit overslaende laet ons komen tot de Macht, dewelcke inde *Gichte* seer groot is. Want de *Gichte* alleen overvalt den *geheelm Mensche*. Ten eersten daelt sy op de *Voeten*, daer na op de *Handen*, *Knyen*, *Elleboogh*, *Kuyten*, *Hals*, *Schouderen*, *Kaecken*, ja oock de *Tanden*. *Selvs* en *spærse de Tonge* niet; en in sommige heeftse de *Neus* verdraeyt. Soo toontse hare kracht over alle de Deelen van het *Lighaem*. Wat is dan haers gelijk? De *Koortse* beslaet het geheele *Lighaem*, gelijk oock de *Lasernye*, *Watern*, en *Gilsucht*: dan sy en gaen maer gemeen, daer de *Gichte*, in elck bysonder *Lide* hare macht toont. Sy ontbeuvt de *Menschen*, plaeght, pijnicht, kromt handen ende voeten, verteert het morgh, stelt het *Lighaem* in vrede bochten. So dat sy alleen met recht mach geydt werden te zijn de *Koninginne* van ons *Lighaem*. Maer hoort wat vremt van haer: Sy hadde verstaen, datter by eenige Genees-meesters, en niet van de minste, geschreven was, hoe sy konde verdreven werde, door *Hermodaetylum*, en *Corallium*. Hier over gestoort zijnde, ick en weet niet door wat konste, toe-val, ofte geluck, heeftse terstont dese hare vyanden so van kant geholpen, datse alleen de namen van de selvige ons nagelaten heeft. Elck hoort wel van *Coronopum*, ofte *Co-*

vallium, als oock van *Hermodaetylum*; maer oock wat die zijn, en kan ons niemant wel uytleggen. Icken soude oock dien Genees-meester niet prijlen, die in badstoven van wel-ruyckende Kruyden, de flauwe Siecken met veel Koppen plaegden. Wat heeft (*Siet het 1. Deel, fol. 247.*) den Romeynschen Voist *Agrippa* gebaet, het badt van heeten *Azijn*, dat hem te gelijk de Pijn, en 't gebruyck van sijn Beenen wech nam? Wat voordeel troeck onsen *Caesar* uyt dat mal, ende als by-geloovig middel van *Swarte Geyten-wey*, en *Vijgen-melk*? Heeft het niet, behalven dat het niet goets en dede, de krachten vermindert, en het leven verkort? Ja die haer Spring-ader wil stoppen, stopt met eenen die van 't leven. Die veel steuten op *Pock-hout*, *Sarxa Parrilla*, *Spa-water*, laet haer de jaren tellen, dat sy daer na lang gelont geleeft hebben: 't en is de rechte genesinge niet, een sachte sieckte te verdrijven, om een doodelicke te ontfangen. Wat sy noch met my, als geroemt hebbende, haer te konnen quijt maken, zal aenrechten, en weet ick niet. Sy zal mijn wel lichtelick verachten, ofte luttel achten; dewijl dien raet in soo weynige van my verfocht werdt, dat ick hem schijn voor mijn selven alleen gevonden te hebben. Maer tegens my aengaende, sal sy ongelijck hebben, dewijl ick maer en soecke haer een weynigh van kant te senden, niet voor altyt uyt den huys te schoppē; gelijk ook andere van my niet geleert en zijn. Sy is voor waer wel te recht gestoort geweest op *Willem Budeus*, die in 't openbaer leerden, haer allefins uyt te stooten, die sy so overviel, datse niet gaef aen sijn geheel *Lighaem* en liet. Maer 't is wat anders, sijn saken te beschermen, en sijn voordeel voor te staen; wat anders tot roem, ofte hope van winste, andere sulcx te leeren. Het is wat anders, eenen onaengenamen gast lange te houden, om dat hy ons soo moeyelick niet en zoude vallen; wat anders hem buyten de deure te stooten, en ons huys te verbieden. Maer sy en derft misschien treffelicke, en manhaftige luyden niet genaken. Wy hebben in onsen tijt gesien *Antonio Letas*, en *Alfonso Davalos*, twee krijghsblixemen, van sonderlingeverstant, en dapperheyt, en die veel treffelicke daden (*in de Hist. van Guicciardin, en elders, te lesen*) soo aen haer vast te wesen, dat licht te mercken was, de *Gichte* niemant te sparen, en volgens het exempel van den Blixem van *Jupiter*, alleen 't gene verheven is, aenransten, en om-stiet. Wat is te gelooven anders geweest te zijn, dat den stercken *Heracles* getemt heeft, hoe-wel de Poeten *Sulcx* eenige *Swearingen* toe-schrijven? Want hy en zoude in soo gestoorde woorden niet uyt-geberft hebben, indien het quaet in sijn vleysch, en niet in sijn gewrichten gesteken hadde. Maer laet ons twijffelachtige saken overslaen, dewijl de *Gichte* te vreden is met haer eygen, en seker lof. Want een exempel kan in plaets van vele genoegh zijn in den Keyser *Severus*, die al was hy de strijdtbaerste van alle, en alles overwon, soo dapper nochtans van de *Gichte* verwonnen is geweest, dat hy

al tijt te bedt moſte leggen, ende die de geheele werelt onder hem hadde, was gedwongen te ſtaen onder de ſlavernye van de *Gichte*; en ſy en liet haer niet overwinnen, noch hy, overwonnen zijnde, ſchrickelick te welen. Dit wil ick evenwel maer ſeggen, als wel te weten, datter geen *Pijnbanck* den Menſche ſoo veel pijn aen en kan doen, als de *Gichte*. Die daer aen vaſt zijn, werden *geſteken*, *gebrandt*, *getrocken*, ja *by-nan van eengeruckt*. Ick geloove, dat noch de Goden, noch de Tyrannen, ſoo langhdurige, ofte hevige Pijn zouden konnen inbrengen, als die van de *Gichte*. Sy houdt op tuſſchen beyde, om daer na met meerder gewelt wederom te keeren. Sy verſacht, om dat het als-geſonde vleyſch het quaet overvloediger zoude ontfangen. De Siecke bekomen, om te langer tot de aenſtaende ſtraffe te duyren. Even-wel en *brengſe niemant om bals*, als niet willende te ſchijnen welen een dienerſſe van een ander mans door. Een weynigh *Colijck*, ofte *Maeg-pijn*, helpt den menſche van kant, om dat de ſelvige *Doors-dienaers* zijn: maer de *Gichte* is haer eygen, *nemant onderworpen*; ja: andere *Sieckten* zijn haer veel eerder gehoorſaem. Want alwaer ſy verſchijnt, daer verjaeghtſe alle andere *Sieckten*, noch ſy en lijdt niet, dat het lichaem haer toe-ge-eygent, ende onder haer gehoorſaemheydt ſtaende, yemant anders aenneme, ofte onderdanigheydt bewijſe. Hoe vele, die, aen de ſwaerſte *Sieckten* leggende, al buyten hope geſtelt waren, en zijnder niet door haer aenkomſte geneſen? Wat wil ick ſeggen van haer *Eerbaerheyt*, ende *Rechtvaardigheyt*, de welcke, al bevanghtſe, gelijk verhaelt is, 't geheele lichaem, en al de leden; en is even-wel nimmermeer ſoo geſtoort, en ſchaemt-vergetende, datſe oyt de *ſchaemt van man*, ofte *vrouw*, noch oock het *binderſte* aen en taft. Sy onthoudt haer mede van de gene, die gematight leven, om den naem van *broodroncken* niet te krijgen. Met de ſelve ſtantvaſtigheyt laer ſy de *armen* oock met vrede, om niet te ſchijnen wreet te welen, die de ellendige den koſt benaem. Derhalven is de *Gichte* *rechtvaardig*, *goet*, *vroom*, *wijs*, *kuiſch*, en *groots-berijgh*, ſoo van wegen het verſmaden der gener, dieſe niet aen en roert, als van wegen de waerdigheyt van de gene, dieſe onderbrenght. Sy heeft my al-te-met gedacht te welen, uyt het geſachte van eenige *Roomsche Prieſters*, dien, door oude inſettinge, verboden was, by de *dooden* te mogen komen, daer deſe noch *dooden*, noch *veege* en genaect. En by aldiens ſomtjits op yemant ſoo geſtoort mochte welen, datſe hem wilde van kant helpen, ſoo ſcheyt ſy daer van, en geeft hem over aen de *Koorſch*, *Kort-ademheyt*, ofte *Popelſy*, om dat werck uyt te voeren. En op de ſelve wiſſe tegens ſommige ingenomen zijnde, die haer ſoecken uyt te ſtooten, de ſelve verlatende, geeft ſe over aen *Koorſchen*, ofte andere *Sieckten*, dieſe uyt het leven halen. Sy en is niet leelick ofte tegenſtaende, gelijk *Laſerne*, ofte *Spaenſche Pocken*; niet beſmettelick, gelijk *Teringe*, *Peſt*, *roode Oogen*; maer laet toe,

dat de vrienden haer ſonder ſchroom mogen beſoeken. Sy en beſtrijdt ons noyt, als andere *Sieckten*, onvoorſiens, ofte dat wy 't niet gewaer en werden. Sy en brenght oock niet *wyls* mede, geen *eſter*, ofte *ſaerlingen*, geen *hoefſt*, geen *braken*, noch *te loop*. Sy is gantſch *juyer*, en met haer ſelven te vreden. Ja ſy druckt een yegelick na de mate van ſijn krachten. Stercke *lijden* langh, en dapper; ſlappe weynigh tijts, en ſlappelick. Hier zoude lichtelick tegen-geworpen mogen werden, dat de *Gichte* een ſlechte ſake is, dewijlſe oock *Honden*, *Vee*, *Capoenen*, en veel andere *Mest-vogels*, ofte die op-geſloten werden, kan overkomen: waerom oock de gene, die ſoodanige *Vogels* eten, lichtelicker van de *Gichte* gevat worden. Maer dat en is geen *Gichte*, dewijl by haer knobbelen geen, ofte gantſch weynigh Pijn is, blijckende daer uyt, dat ſy niet en klagen, noch en ſchreuwen.

Nu war al voordele brenght de *Gichte* aen? voor-eerſt neemt men daer uyt bedencken van *Adel*: want indien daer mede gequelt wert een *boer* ſoon, ſo meent elck terſtont, dat hy ſijn rechte vaer niet en heeft, maer het maeckſel, en *baſtaert* van een *Edelman* is. En noch te meerder, om dat de *Gichte* erft, en haer nakomelingen geerne kennen wil. Wanneer een *Gichtige* te *hoof* verſchijnt, hy wert van een yder ge-eert, al was het maer een *rabauwt*. Want de *Gichte* heeft ick en weet niet wat *Koninglycx* in: ſy zit, als een ander *ſtaet*, ende *rijdt*, als een ander te voet gaet. Ick hebbe geſien dat een gemeen *Edelman Maximianus Stampa*, aen de *Gichte* vaſt zijnde, op een *myl-lat*, daer-benevens gaende, als *dienaer*, *Alfonſo Davalo*, een *Prince* zijnde, om dat hy doen geen *Gichte* en hadde. Wat ſittender, om harent wille, van dit volckal, in tegenwoordigheyt der *Prinzen*, die anders ſoodanigen eere onweerdigh zijn. Siet men niet met wat beleeftheyt de vrienden haer komen beſoeken, gelijk of ſy by den *Kyſer*, ofte *Paus* ſaten, met wat eerbiedinge ſy haer onderhouden? Wat zal ick ſeggen van de huyl-genoeten? geen *barbierſcheertſachter*. Hebrghy een *borterrick*, of een *ſtuylſen knecht*, laet hem een *Gichtige* gaen dienen, hy zal terſtont *vlijgh* werden, ende ſoo maek als een *lam*. Denckt eens wat wooninge de *Gichte* voor haer verkofen heeft, niet als *palleyſen*, en *groote buyſen*, alwaer ſy in vreughde leeft, midden onder de vrienden, en welluſten. Is yemant, die van ſijn vrienden verſmaet wert, ofte dat ſy ſijn rouw geſelſchap ſchouwen, laet hem de *Gichte* krijgen, elck zal derna toe komen loopen. Indiender eenige ſieckte toe-ſlaet, 't zy *Koorſchen*, *Waken*, ofte andere *Pijnen*, ſy beſlaet de plaetſch van allegader. Vraeght yemant, war de gene, die hier aen leyt, voor *Sieckte* heeft, als men maer *Gichte* noemt, ſo weer hy terſtont wat ſieckte het is; ſoo bekent, en vermaert is die *naem* over-al. Maer wat voor een man maekct de *Gichte*? Een die *vroom*, *godſaligh*, *kuiſch*, *Wijs*, ende *wacker* is, ende als hy al ſlaept, niet ongeruſt en *droomt*. Daer en denckt niemant

mant meerder op Godt, als die aen de Gichte leyt: die foodanige Pijn voelt, en kan niet vergeten te gene meest in andere geschiet, dat hy sterffelijk is: hy wacht hem soo veel van eten, drinken, by-slapen, als hy meent voor sijn gesontheit noodigh te wesen. De Gichte treckt van ons voornaemste deel, te weten, de Herffenen, Sinnen, ende ons Verstant, alle quade Gedachten, ydele Hope, onnoodige Vrieste, onsekere Betrachtinge. Sy en laet niet toe, dat men sijn goet ver-spilt, ende sy dwingt, oock tegens danck, wel ende braef te leven. Welcker gematigheyt seer veel vordel in heeft. Vorders, dewijl de Gichtige een ander niet en kunnen gaen besoecken, om dan het besoeck van andere te hebben, soo werden sy belet ft, vriendelick, rekelick, ende leeren met de menschen omgaen; soo datter geen wijfer, als de Gichtige gerekent en werden. Waerom haer den toom van de Gemeene sake in handen gestelt wert: als welckers beraetslagen rijp, wijt, ende seker zijn. Want haer verstant en wert door geen baren gedeven, het lichaem ruft van beroeren, ende de Ziele en geschiet, noch door spijst, noch door drank, eenigh belet.

Wy zullen nu oock eenige hare bysondere gaven, (waer van drie de voornaemste zijn) gaen uytleggen. Sy belet, datter geen Steen in de Blaes en groeyt, noch de longen tot sueren komt; daer en-boven geestelicken wijl sulcken smaek, datter niemant foodanigen geur, en aengenaemheyt in den Wijn en vint, als een Gichtige. Hier benevens maeckte de sachtste doot, en die van een uyt de Gichte spruytende sieckte komt te sterven, gaet uyt, gelijk in een slaep. Jaals sy wat verloet; wat soete slapen, wat een ruste, en juckte ontrent die plaetsche, weynig verschillende van de dettelickelicheyt? Sy alleen vermaent ons tot de boecken; alsoo die eenige soetigheyt door het tusschen-komen van pijn niet en kan af-gescheurt werden. Maer behalven het aengenaem geselschap van versoekers, daer in alle Sieckten na verlangt wert, soo beweegte, door eenen bysonderen aert, de vrienden en Siecken, dat se meerder vermaeck scheppen in boerten, en jocken, als de gene, die wel varen, gelijk de krepels in Penns-waek, de gebulte ingauwigheyt, de scheluwe in bedrog, de kals in ras te overleggen, soo dat der selver omgang heel drolligh is. Zal ick hier noch by-voegen, dat de Gichtige den loop van de Maen beter verstaen, als de sterre-kijckers, en veranderinge der tijden sekerder, kan over den Lof van de Gichte met waerheyt geseyt werden. Maer ick sie, wat ghy hier zoudet mogen tegen-werpen; dat het nochtans een sieckte is; en dat in alle geval veel beter ware, gelijk oock van andere, die niet te hebben, als te hebben. Ende dit is te gene sommige voorgeven, die met weynigh woorden, ende weynigh stots hebbende, de hooge weerdigheyt van de Gichte soecken te onderdrucken, ende om te slooten. Maer indien ick oock selver hier uyt kan be-

wijfen haren Lof, ende treffelickheyt, soo entwijffel ick niet, ofte sy sullen beschaemt staen, die haren goeden naem soecken te lasteren. Voor eerst wert sy beschuldicht een Sieckte te wesen, als of niet al ons leven (hier vants in 't breedts behandelt by Dr. Patin, van Parijs, in mijn Epist. Quasi. die jaer te Rotterd. gedruckt) vry wat arger sieckte en was, als de Gichte. Want byaldien gy de Pijn alleen voor Sieckte houdt, so zal voorwaer de Gichte een sieckte zijn, ende het vorder leven en kan soo niet geseyt werden sieckelick te wesen: maer indien gy met de Sieckte beteyckenteen swackigheyt des Gemoets, ende Lichaems, soo is het geheel anders gelegen. Want wy en hebben noyt minder sieckte; dan als ons de Gichte overkomt. Sieckten zijn Sorbeyt, Wellust, Vergeten van onse eygene gelegentheydt, Granschap, Haer, Droefheydt, waer door wy ons selven, ende de onse, uyt een lichte, ofte geene oorfaeck, te kort doen. En is de Melancolye, ofte Swaermoedigheyt geen sieckte? Ende nochtans seyt Aristoteles, dat daer mede veel wijse, entreffelicke mannen zijn gequelt geweest. Wat seggen wy van de Poeten, Voorsegers, ende Sibyllen? zijn sy niet allegader aen dese sieckte vast geweest? Jae, hoe sy luyden in meerder achtinge waren, hoe haer quellinge grooter was, waer door oock weynige onder de selvige lang geleeft hebben. Onder de Poeten is Virgilius swaermoedigh geweest, Lucretius dul, Ovidius tot, Horatius droncken. Wat wil ick noch meerdere bybrengen, dewijlle allegader rasende, en van kort leven geweest zijn? Indiender yet Goddelicx in ons is, dat openbaert hem meest in de Sieckten. Want dan voor sien wy het toekomende, wy leggen onse saken wijselick aen, en wy zijn bevrijt van alle ontroeringen des Gemoets. De Gichte met de Majnbeyt gevoeght zijnde, maeckt wakere sinnen, een wel-gedaen lichaem, suyvere gesontheit, lang leven, goeden smaek, gerusten slaep, lieffelicken adem, vrolicke gedachten, veerdigh verstande tot nasporinge van wijsheydt, ende wetenschappen. Want daer andere Sieckten het selve ontrusten, en bedwelmen, soo werthet alleen door de Gichte verklaert, ende gescherpt. Maer dit heeftse noch, tot een voornamte, ende onvergelyckelike gave, dat sy alleen het gemoet door gewoonte doet stijden tegens de aldergrootste pijn, waer uyt blijktt haer groote sterckte, ende stantvastigheyt, daer mede sy het Lichaem tegens alle ander ongemack kan bestieren. Want van het Lichaem klaeght ghy alleen, na datter van de swackheyt des Gemoets genoegh gesproken is. Nochtans klaegde de wijs-gerige Plato, dat hy al te gefont was, als of het Gemoet niet wel en konde varen in een al te welvarende lichaem. Maer laet, gelijk ick geseyt hebbe, het Gemoet aen een zijde gestelt werden, en alleen gesocht het Lichamelick goet; hoe veel tijts neemt u de Gichte wech? wat beletse uwe dingen? Voorwaer soo ghy matelick wilt leven, sy vereycht weynigh, ofte niet met allen. Jae sy vermindert ydelen arbeyt,

ende *suare forge*: gelijk dat men ten dienste moeste staen van een *opvoerige gemeente*, van een *korfel*, ende *moeyelic Prins*; van een onvoorsichtige vriende, waer door zoude men sijn selven daer van beter kunnen ontschuldigen, als door de *Gichte*? De *Gichtige*, heeft het meeste deel van den tijt in sijne macht; dat hy niet en doet, kan hy leggen op de *Gichte*; ende als hy wat doen wil, kan seggen, daer van nu ontslagen te zijn. Maer wy zullen dit laten loopen, ende van de *sieckte* handelen. Wie isser, die, soo hy van de *Gichte* niet verfocht en werdt, in geenen argere sieckte en vervalt? Soo hy een *quan Oogh* krijght, wat al moeyelicheydt, wat gevaer, wat al beletsel? Indien het gebreck in 't Oor komt, ghy loopt gevaer van het leven, of ten minsten van 't *gehoor*; Indien op den *Tant*, ghy en kont slapen, noch eten. Overvalt u den *Hoest*, het *bloet-spouwen* is voor de handt. Wert ghy *Schorst*, 't is vuyl, en elckeen schouwt u. Krijght ghy de *Koortse*, u leven staet in de waegh-schael. Bevangt u *Maegh-pijn*, ofte *Colijk*, behalven de smerte, soo en zijt ghy u leven niet versekert. *Graveel*, ofte *Steen* verwecken grouwelicke pijn, ende stellen het laven in gevaer. De *Gele-sucht*, brengt de *Water-sucht* aen; ende *Water-sucht* de *Doodt*. De *Hert-kloppinge* gelijck de helische straffe: de *Vallende-sieckte* is alle oogenblik vol schricks; ende niet sonder gevaer van het leven. Het *Scheusel* en werdt nimmermeer genezen, houdt nimmermeer trouwelick op. Wat is het dan, dat ghy liever hebben zouder, als de *Gichte*, indien ghy niet en hoopt altijt gefondt te kunnen blijven? Welcke hope, hoe bedriegelijck sy valt, ghy lichtelick verfaen sult, in 't onderfoecken van een yegelick, die boven de 40. jaren is. Want wie falder onder de selvige sonder eenige quael bevonden werden? Doch sulcx blijft veeltijds verborgen, behalven voor de *Genees-meesters*. Daerom meent het volck, datter vele in vollegesontheyt leven, maer die zijn al dun gezaeyt. Derhalven dewijl wy uyt onsen aert de *Sieckten* onderworpen zijn, ende datter geen van alle *netter*, *sachter*, *sikerder*, *lichter*, de *krachten der zielen* soo *vermeerdert*, de *manieren vercort*, *nemands* leven, *staet*, ofte *middelen en beschedicht*: soo hebben wy wel te recht den *Lof* beschreven, ende haer de behoorlicke eere toe-geschreven. Niet tegenstaende een quaetwillige lasteraer hier tegen wierp; waer toe strecken mochte het prijfen van een leelicke, verfoeyelicke sake, een langhdurige, ende

ongeneelicke sieckte, ende sulcks alleen meenden gedaen te zijn tot vertooning van verstant, ende wel-sprekentheydt, dewijl de *Gichte* geen *Godinne* en is, geen wesen, ofte yet natuyrlcx, maer een seer pijnelick gebreck, die zal voorwaer seer bedroogen zijn. Want al is de *Gichte* maer een toe-val, soo moet men weten, dat se toe-komt meerder uyt geluck, als onge-val; en dat best in de werelt is, 't gene schadelick in sijn selven soude wesen, wel te kunnen gebruycken, gelijck alderslimst is, goede dingen te misbruycken. Sy is een teycken, sy is en oorlaeck van veel goets, ende indien de saken na haer wercken, en uytkomst te rekenen zijn, soo en heeft sy in de werelt haers gelijck niet. Want boven andere dingen nu verhaelt, uyt wat schrickelick gevaer en verloft sy ons niet? Sulcx is oolanghs gebleken in *Andria Doria*, van Genua, *Admirael* van Keyser Karel, die genoodight was van eenen *Gio*, *Aloisio Iliso*, met voornemen om hem om te brengen: maer aen de *Gichte* leggende, en quam op de maeltijdt niet, waer door hy sijnen bereyden moordt verhoede. Soo veel jaren, als hy daer na leefden, en die waren ontrent de derthien, moeten de *Gichte* toegeschreven werden; benevens noch de treffelicke daden, die hy ondertusschen uytvoerde. Ende hoe veel andere menschen is de *Gichte* noch tot behouw geweest, om haer van lagen, ende aenstaende gevaer te bevrijden? Wat al vergift, doorslagen, ende, al en was 't niet anders, dronckenschap, werter niet geschout, dewijl de *Gichtige* niet te *gast engan*? Behalven dat het ons selven houdt van quaet geselschap, ongelijck; lagen, overspel, niet alleen, om dat wy daer aen leggende, belet werden: maer om dat wy wel weten, dat de gene, die aen foodanige dingen valt is, staegh besich, ende op de been moet wesen, daer een *Gichtige* stilte, ende rust soeckt. Dan als het op 't leven aen komt, en staet sy oock niet stil: gelijck sommige in tijden van brandt, al leyden sy stijf van pijn, even-wel den selven soo wacker ontliepen, als of sy waren gefont geweest. De *Gichte* en is *Doria* oock niet in de weech geweest, of hy kondt noch, ontrent 80. jaer oudt zijnde, by nacht midden in den winter, die door de *Gichte* van zijn vyanden overvallen is, ofte uyt haer handen niet en heeft kunnen worstelen. Derhalven fullen wy met soo treffelicke gaven, ende exempelen, insonderheyt van desen zee-koningh (*Doria*) het *Lof* der *Gichte* bestuyten.

M Y N H E E R,

LAURENS JOUBERT,

Raet ende Geneef-meester des Koninx.

In sijn Eerste Boeck van de Mislagen van 't gemeene volck, nopende de
Genees-konst ende Genees-meesters; Hooft-Deel XVI.
van 't Eerste Boeck der gemeene dolingen.

Aer zijn Mensche die gantsch geen kennisse en hebben van de redene of oorsaek der Genees-konst, gelijk als zijn onwetende vrouwen, die selfs lese noch schrijve en kunnen; maer hebben eenige opmerckinge en regels, konnende wel een goet *Moes* maecken, een *Vlees-nat*, *verquick dranaxken*, of *gerste-water*; die wel een bedt schudden, mutsen de *Siecken* wel, weet eenige kleene raedt tegen den *haer-worm*, *gebrantheit*, ingeslagen *roodhond*, *wormen*, *Opstijgingh van de Lijf-moeder*, en soo voorts,

van daer meenense alles te weten: Ende doen veel dingen naer haer eygen hoofdigheyt, boven insicht van de *Genees-meester*: en soo het qualijck luctt wachtenzer wel daer van te roemen. Den lange *rock* van de *Geneef-meester* dect het al. Het soude goet zijn, en wel come, dat de *bystanders* gantsch niet en wisten, als maer te gehoorsamen de *Ordonnantie* des *Geneesmeesters*, dats een wetenschap voor den *Siecke* vorderlijck. Want die van sijn selve niet laetdunckende is, en sal nooyt yet ondernemen, als maer te volbrengen het gene hem voorgeschreven, verfocht ende geboden is. De andere die meenen te weten, doender by, veranderen, vervalschen, oft en doender gantsch niet van, gelijk als de *quade Apoteekers*, die naer haer welgevulle de ordonantie van de *Genees-meester* voltrecken, meenende de *Siecke* oft de natuure der *Siecke* beter te weten, sijn, met veel *Geneesmeesters* omgegaen, ende het eynde van sulcke ordonantie waergenomen hebben. Ach! gevaerlijke laetdunckentheyt, sien daer het gene de meeste *Siecke* verslint. Het waer by Godt veel beter daer gants niet, als soo met redeloose ondervindingh, yets af te weten: ach! wat ongeval voor het leven van den *Siecken*, en de eere van den *Geneesmeester*, soo eenen onbedachte roukeloose en alles onderwefen *Apoteker* te hebben. In *Italie* en in *spanien*, soo 'k versta, sijn de *Siecke* vry beter gedient, want den *Apoteker* en gaet den *Siecke* niet besien, ten waer door beleeftheyt en vrientschap, en niet als

als *Apoteeker*. Ende de *Geneesmeesters* en schrijve niet onder d'ordonantie voor waer toe de middelen dienen, soo dat den *Apoteeker* alsoo weynigh de meyninge des *Geneesmeesters* weet, als of hy'er gantsch niet van en sagh. Door dese middelen en kan hy niet vermisse in de ordonantie des *Geneesmeesters*, oft veel minder als onse *Apoteekers*, aen de welke alles te veel bekend gemaect wort. Na de *Apoteekers*, (ick spreke van de quade, en niet van de goede, wijse, statige, eerlijke luyden, die haer niet en bemoeyen als met haer werck) zijn die *waakers* oft *dienstmeyden* het alder-gevaerlyckste, die meer meenen te weten als de *Geneesmeester* (selfs al zynse out in 't ambacht) infonderheyt nopende het *voedsel*, alhoewel het van onwaerdeerlijke gewichte is, soo de hoedanigheyt, ure en mate. Het is waer, van de hoedanigheyt geloovense de *Geneesmeester* genoegh, maer de ure en mate doense naer haer welgeval, behalven noch de *droogen*, diefe in 't heymelijck gebruycken, ende de onachtsaemheyt van onse ordonantie. Kortom, van alles hebbense het bewint, en gebruycken 't naer haer hooft, soose de *Siecke* mede soo vinden: foodanige lieden zyn seer gevaerlyck: Ende het waer veel beter sulcke te hebben die nooyt yets en hebben gesien, ende geen ander les en weten als de *gehoorsaemheyt*.

Macrobius 2. Saturn. 7.

Zijnde over maeltijt een boertigh vraegh-stuck voor-gestelt, Wat een moeyelijke ledigheyt was? en den eene dit, en den anderen dat gevoelende, seyde *Publius Syrius*, dat het *Gichtige* voeten waren.

Brodeus 6. Menghstukken 20.

Brenght dit veersch van *Homerus* voort: De sommige meenen dat het de *Gicht-pijn* versacht.

Montaigne 2. des Essais 3. of proeven.

Tot de swaerfte *Siecken* dienen de sterckste geneef-middelen. *Servius* den *Spraeck-konst-Meester*, de *Gicht* hebbende, en vant geen beter raedt als daer op fenijn te leggen, om sijn beenen te dooden, of liever verdooven, latende de *Gicht* daer vry in wercken, als hy 't maer niet en gevoelde.